

Anita Halonen & Anniina Luostarinen

”SUN VALINTA...
KOKEILETKO?”

Huumeilmiön ymmärtäminen vapaaehtois-
toiminnassa

Opinnäytetyö
Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma

Marraskuu 2009

MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU

Mikkeli University of Applied Sciences

KUVAILEHTI

 <p>MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences</p>	<p>Opinnäytetyön päivämäärä</p> <p>27.11.2009</p>	
<p>Tekijä(t) Anita Halonen & Anniina Luostarinen</p>	<p>Koulutusohjelma ja suuntautuminen Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma</p>	
<p>Nimeke "Sun valinta ... Kokeiletko?" – Huumeilmiön ymmärtäminen vapaaehtoistoiminnassa</p>		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Huumeiden käyttö voidaan nähdä monipuolisena ilmiönä; erotettavissa on erilaisia käyttökulttuureja ja käyttäjiä. Käyttökulttuurit voidaan erotella sen mukaan ketkä käyttävät, missä käytetään ja mitä käytetään: kulttuurien väliset rajat voivat kuitenkin olla liukuvat. Huumeina voidaan pitää sellaisia aineita, joita käytetään päihtymistarkoituksessa tai jotka aiheuttavat käyttäjälleen niin henkistä kuin fyysistä riippuvuutta. Huumeiden käytölle ei ole yhtä selitystä; käytön aloittaminen voi johtua esimerkiksi huonoista elinolosuhteista tai sosiaalisesta paineesta. Käytön aloittamista voidaan kuitenkin pitää jokaisen omana valintana.</p> <p>Huumetyöstä puhuttaessa pinnalle nostetaan yleensä ehkäisevä huumetyö, jolla pyritään käytön ja koekäytön ehkäisyyn, mutta auttamaan myös niitä joiden huumeiden käyttö on jo kokeiluasteella tai pidemmällä. Huumetyöntekijän tulee olla perillä autettavansa tilanteesta ja syistä, joiden vuoksi käyttäjä on siihen ajautunut. Ehdottoman tärkeää on luoda kattava tukiverkko niin käyttäjälle kuin hänen läheisilleen. Näin voidaan tehdä mahdollisimman monipuolista työtä, verkostoitumalla aina laitostyöntekijöistä, järjestöjen vapaaehtoiisiin toimijoihin.</p> <p>Vapaaehtoistoiminnan juuret ylettyvät aina 1800-luvulle, jolloin myös Suomeen alettiin perustaa järjestöjä ja seuroja. 1990-luvun taloudellinen taantuma nosti vapaaehtoistoiminnan tarvetta ja arvostusta. Vapaaehtoistoimintaa voidaankin pitää varteenotettavana voimavarana täydentämään julkisia palveluja. Vapaaehtoistoiminnalla tarkoitetaan yksilön omaehtoista (palkatonta) sitoutumista jonkin järjestön toimintaan. Vaikka toimintaa on yleensä pidetty vastikkeettomana, se kuitenkin tarjoaa toimijalle esimerkiksi uusia suhteita, oppimiskokemuksia ja osallistumismahdollisuuksia. Vapaaehtoistoimintaa ohjaavat yleiset periaatteet ja säännöt, kuten tasa-arvoisuus ja puolueettomuus, sekä puhdas halu auttaa toisia ihmisiä.</p> <p>Työmme järjestöesimerkiksi nousi hyvin luontevasti Irti Huumeista ry, jonka vapaaehtoisvoimin tehtävään huumeiden vastaiseen työhön olimme jo aikaisemmin koulutuksemme aikana tutustuneet. Tämän lisäksi olemassa olevat suhteet järjestöön edesauttoivat valintaa.</p> <p>Työllämme haluamme haastaa lukijan pohtimaan huumeiden ja huumeuskulttuureiden problematiikan ymmärtämisen tärkeyttä huumeiden vastaisessa vapaaehtoistoiminnassa.</p>		
<p>Asiasanat (avainsanat) ehkäisevä päihdetyö, huumausaineet, huumeet, huumetyö, Irti Huumeista ry, järjestöt, kolmas sektori, käyttökulttuurit, vapaaehtoinen, vapaaehtoistoiminta</p>		
<p>Sivumäärä 63 sivua + 2 liitettä</p>	<p>Kieli Suomi</p>	<p>URN URN:NBN:fi:mamk-opinn200987152</p>
<p>Huomautus (huomautukset liitteistä) KYSELYLOMAKE Huumetyötä tekeviä järjestöjä</p>		
<p>Ohjaavan opettajan nimi Helena Timonen</p>	<p>Opinnäytetyön toimeksiantaja Irti Huumeista ry</p>	

DESCRIPTION

 MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences	Date of the bachelor's thesis November 27, 2009	
Author(s) Anita Halonen & Anniina Luostarinen	Degree programme and option Civic Activities and Youth Work	
Name of the bachelor's thesis "Your choice... Do You try?" Understanding the effects of drugs in voluntary work.		
Abstract <p>Using drugs can be seen as a multifaceted phenomenon; you can discern different kinds of using cultures and users. Using cultures can be separated according to who are using, where it is used and what is used: the lines between cultures can be vague. Drugs can be seen as substances which are used to become intoxicated or which cause both mental and physical addiction to the user. There isn't only one explanation for using drugs; starting can be caused by, for example, bad living situations or social pressure. All in all, starting to use drugs can be seen as a personal choice.</p> <p>Preventive drug work is what rises up to the surface, when drug work is discussed. Preventive work attempts to prevent the experimentation and use of drugs, as well as to help those who have already taken drug use to another level or further. Those who do drug work have to be aware of the user's situation and the reasons, which have caused their situation. It is absolutely important to create an inclusive safety net for both the users and people close to them. This can be done as comprehensively as possible by networking from the workers at institutions to the volunteer workers at the organisations.</p> <p>The roots of voluntary work reach all the way to the 19th century, when different kinds of organisations and clubs were founded in Finland. The financial recession during the 1990s raised the need and respect of voluntary work. Voluntary work can be seen as a considerable resource to accomplish public services. Voluntary work means individuals autonomic (unpaid) commitment to some kind of organisation's activity. Even though voluntary activity has been kept gratuitous, it gives, for example, new connections, learning experiences and co-operation possibilities, to the activator. Equality, neutrality and pure willingness to help others, are a few rules and principles, which guide voluntary work.</p> <p>Our work with Irti Huumeista ry, developed very naturally as an example of drug work that is done by voluntary workers. We also had made acquaintance with that organisation earlier during our studies and existing relationship with the organisation helped our choice.</p> <p>Our work attempts to challenge readers to consider the importance of understanding the problems of drugs and drug cultures in the voluntary work against drugs.</p>		
Subject headings, (keywords) drugs, drug work, Irti Huumeista ry, narcotic, organizations, preventive intoxicant job, third sector, using cultures, voluntary, voluntary work		
Pages 63 pgs + 2 app.	Language Finnish	URN URN:NBN:fi:mamk-opinn200987152
Remarks, notes on appendices Questionnaire Some organizations which do drug work		
Tutor Helena Timonen	Bachelor's thesis assigned by Irti Huumeista ry	

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO.....	3
2	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	7
3	HUUMEIDEN RANTAUTUMINEN SUOMEEN.....	8
3.1	Huumeaalto 60 -luvulla	9
3.2	Huumeaalto 90-luvulla	10
4	VAPAAEHTOISTOIMINNAN HISTORIA	10
4.1	Vapaaehtoistoiminta Suomessa ennen ja jälkeen lamavuosien.....	11
4.2	Vapaaehtoistoiminnan luonteen muutos	13
4.3	”Tehdäänkö vapaaehtoistyötä yhtä paljon kuin ennenkin?”	15
5	MITKÄ OVAT HUUMEITA?	16
5.1	Yleisimmät huumeet.....	17
5.1.1	Kannabis	17
5.1.2	Amfetamiini	18
5.1.3	Opiaatit.....	19
5.1.4	Kokaiini.....	20
5.1.5	LSD	21
6	NUORET HUUMEIDENKÄYTTÄJÄT	22
6.1	Huumeiden käyttökulttuurit.....	24
6.1.1	Kannabiksen käyttökulttuuri	24
6.1.2	Bilekulttuuri	25
6.1.3	Riippuvuusalakulttuuri.....	25
6.1.4	Lääkkeet ja sekakäyttökulttuuri	26
6.1.5	Hallusinogeenit ja psykedeliakulttuuri	26
6.1.6	Pistämällä tapahtuva huumeiden käyttö	27
6.1.7	Teini-ikäisten jengikulttuuri	27
7	HUUMETYÖ	27
7.1	Ehkäisevä huumetyö	28
7.1.1	Ehkäisevän huumetyön suuntaukset	30

7.1.2	Yleinen ehkäisevä huumetyö	30
7.1.3	Valikoiva ehkäisevä huumetyö	30
7.1.4	Kohdennettu ehkäisevä huumetyö	31
7.2	Korjaava huumetyö	31
8	VAPAAEHTOISTOIMINTA.....	32
8.1	Vapaaehtoistoiminnan määrittely	34
8.2	Vapaaehtoistoiminnan periaatteet	35
8.3	Osallisuus ja osallistuminen	36
8.4	Arvot, motiivit ja motivaatio	37
8.5	Toimintamuodot	38
8.6	Työnohjaus.....	39
9	VAPAAEHTOISTOIMINNAN ASEMA JA RAJAKÄYNNIT	40
9.1	Vapaaehtoistoiminnan asema ja suhde julkiseen ja taloudelliseen sektoriin yhteiskunnassa	41
9.2	Vapaaehtois- ja ammatillisentoiminnan rajakäynnit	43
10	IRTI HUUMEISTA RY	44
10.1	Irti Huumeista ry:n historia	45
10.2	Irti Huumeista ry:n toimintamuodot	49
10.3	Vapaaehtoistoiminta Irti Huumeisat ry:ssä.....	50
11	POHDINTA.....	51

LÄHTEET

LIITTEET

Liite 1(1) KYSELYLOMAKE

Liite 1(2) Huumetyötä tekeviä järjestöjä

1 JOHDANTO

Huumeet ilmiönä on tunnettu yhteiskunnassamme pitkään, mutta niiden vaikutuksia on alettu tutkimaan vasta lähi vuosikymmeninä. Suomessa on ollut havaittavissa kaksi tunnistettavaa huumeaaltoa 60- ja 90 – luvulla.

Opinnäytetyössämme käytämme ilmausta ”huume”, jolla tarkoitetaan aineita, joita käytetään päihtymystarkoituksessa (Aalto & Ojanen & Vihunen & Vilén 2003, 305) ja jotka aiheuttavat käyttäjälleen henkistä kuin fyysistä tarvetta jatkaa käyttöä (Koskinen 1987, 39). Huumausaineyleissopimuksessa ja YK:n yleissopimuksessa on määritelty huumausainelaisissa kielletyiksi luetellut aineet (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2007, Huumausainelaki 2 §).

Huumeiden käytölle ei ole olemassa yhtä ainutta selitystä, ne samalla kiehtovat sekä pelottavat ja tästä huumeiden ”kielletyn hedelmän” idea saakin alkunsa. Käytön aloittamisen taustalla voi olla esimerkiksi huonot elinolosuhteet tai sosiaalinen paine (Kontula 1992, 38–39; Rantala 2001, 143–144), se ei kuitenkaan johdu yksiselitteisesti mistään tietystä taustatekijästä, vaan käytön aloittaminen on loppujen lopuksi jokaisen oma valinta (Ahtiala & Ruohonen 1998, 164). Huumeiden käytön ongelmana ei välttämättä ole itse kokeileminen, vaan kokemus siitä, että elämä ei tunnu mielekkäältä ilman huumeita (Aarnio, 1992 149).

Huumeiden käyttö voidaan nähdä monipuolisena ilmiönä; erotettavissa on erilaisia käyttökulttuureita ja käyttäjiä (Kontula 1988, 19–20; Rantala 2001, 141–142). Seppälän (2004) tutkimuksen mukaan käyttökulttuurit voidaan erotella sen mukaan ketkä käyttävät, missä käytetään ja mitä käytetään, mutta kulttuurien väliset rajat voivat olla hyvinkin liukuvia.

Mielestämme huumetyöntekijän tulee olla perillä autettavansa tilanteesta ja syistä, jotka ovat ajaneet käyttäjän siihen tilanteeseen, että hän yleensäkin on alkanut käyttää huumausaineita. Auttajan asenteen tulee olla, jokaisen käyttäjän kohdalla yksilöllä hyväksyvä ja kunnioittava, vaikkei hän huumeiden käyttöä hyväksykään (Ahtiala & Ruohonen 1998, 174, 183.)

Huumetyöstä puhuttaessa pinnalle nostetaan yleensä ehkäisevä huumetyö, jolla pyritään käytön ja kokeilun ehkäisyyn, mutta myös autetaan niitä joiden huumeiden käyttö on jo edennyt kokeiluasteelle tai sitä pidemmälle (Opetusministeriö.) Huumetyön päätoimena on, että toiminta on kohdennettu niihin henkilöihin ja riskiryhmiin, joilla huumeiden käyttö voi olla mahdollista (Euroopan huumausaineiden ja niiden väärinkäytön seurantakeskus, 28; Koskinen 1987, 47.)

Huumetyössä tärkeänä on monipuolinen verkostoituminen aina laitosten työntekijöistä, järjestöjen vapaaehtoisin toimijoihin. Näin voidaan luoda mahdollisimman kattava tukiverkosto käyttäjille sekä heidän läheisilleen (Holopainen 1987, 60). Nuorten huumeiden käytön ehkäisytoimikunnan (2000, 73) mielestä huumeongelmaa ei voi ratkaista mikään viranomaistaho yksin, vaan paikallistasolla pitäisi tehdä enemmän moniammatillista, poikkihallinnollista ja verkostoyhteistyötä huume- ja päihdetyössä.

Suomessa vapaaehtois- ja järjestötoiminnalla on pitkät perinteet julkisten palveluiden täydentäjänä ja uusien työtapojen kehittäjänä. Ehkäisevää huumetyötä tekevät yleisjärjestöt, kansanterveys- ja päihdetyön järjestöt sekä huumetyöhön erikoistuneet järjestöt. Järjestöillä on suuri vastuualue huumetyössä. Ne toteuttavat merkittävän osan päihhteisiin liittyvästä valtakunnallisesta ja paikallisista tiedotus-, koulutus-, kehittämis- ja hoitotyöstä. Päihdetyötä tekevien järjestöjen yhteistyöelimenä ja koordinoijana on Terveyden edistämisen keskus (Nuorten huumeiden käytön ehkäisytoimikunta 2000, 43.)

Vapaaehtoistoiminnan juuret ylettyvät aina 1800 – luvulle, jolloin taloudellisesti paremmassa taloudellisessa asemassa olevat auttoivat vähempiosaisia (Yeung 2002; Nylund & Yeung 2005, 24). Suomessa seuroja ja yhdistyksiä alettiin perustaa 1800-luvun puolen välin jälkeen (Ranisen ym. 2007, 14, 21.)

Suomen 1990-luvun taloudellisen taantuman jälkeen vapaaehtoistoiminnan tarve ja arvostus alkoi näkyä (Yeung 2002, 11; Mykkänen-Hänninen 2007, 22.), jolloin myös vapaaehtoistoiminta nähtiin varteenotettavana voimavarana täydentämään julkisia palveluita (Lehtinen 1997, osassa lukijalle). Mielestämme on tärkeää, että vapaaehtoisvoimin tuetaan virallisia organisaatioita, samalla esille tuodaan ns. ”ulkopuolisten

huolestuneisuus”, jolla tarkoitetaan muiden kuin asianomaisten tai asiantuntijoiden halua tehdä huumeidenvastaista työtä.

Hakkaraisen (2003) mukaan vapaaehtoisuudella käsitetään yksilön omaehtoista sitoutumista jonkin järjestön toimintaan (Mykkänen-Hänninen 2007, 5). Vapaaehtoistoimintaa on yleensä pidetty vastikkeettomana, mutta se kuitenkin tarjoaa toimijalleen esimerkiksi uusia suhteita ja oppimiskokemuksia (Hakkarainen & Kontinen 2008, 6). Vapaaehtoistoiminta tarjoaa kansalaisille osallistumismahdollisuuksia, jolloin osallisuus vahvistaa yksilön ja yhteiskunnan välistä sidettä, tämä toiminta osaltaan ehkäisee syrjäytymistä (Mykkänen-Hänninen 2007, 6).

Vaikka vapaaehtoistoiminta saakin Ranisen ym. (2007, 3) mukaan ”vähäpätöisen harrastamisen leiman”, on vapaaehtoisuus siltikin suuressa suosiossa. Hakkaraisen & Kontisen (2008, 4) mielestä tämä suosio on merkki avoimesta ja ”terveestä” yhteiskunnasta, jossa kansalaiset ovat osaltaan vastuussa yhteisen hyvän edistämässä. Toisaalta vapaaehtoistoiminta voi olla kuitenkin ”oire” yhteiskunnan heikkoudesta ja sairaudesta. Jos yhteiskunta ei kykene hoitamaan tai katso tarpeelliseksi hoitaa elämään liittyviä perusedellytyksiä on silloin kansalaisten otettava vastuuta yhteisestä hyvinvoinnista.

Vapaaehtoistoiminta on ennen kaikkea palkatonta työtä, jota ihminen tekee omasta vapaasta tahdosta ja halusta auttaa toisia ihmisiä (Peltosalmi ym. 2008, 97; Nylund & Yeung 2005, 15). Toiminnalla on kuitenkin olemassa viitteellisiä sääntöjä ja periaatteita, kuten tasa-arvoisuus ja puolueettomuus sekä yksilön omien valintojen toteuttaminen (Vapaaehtoistoiminnan koulutuskansio 1996; Harju ym. 2001, 34 - 35; Yeung 2002,11; Eläkeliitto ry 2008, 16 – 17.) Vapaaehtoistoiminnassa ei pelkästään ole kysymys toiminnasta, vaan myös taustalla olevista arvoista, jotka vaikuttavat ihmisten toimintaan

Sosiaali- ja terveysjärjestöjen vapaaehtoistoiminta muodostuu kokonaisuudeksi moninaisten ja vaihtelevien toimintamuotojen kautta, näitä toimintamuotoja voivat olla esimerkiksi puhelin- tai sähköpostipalvelut (Peltosalmi 2008, 106). Viime aikoina pinnalle on noussut lyhytkestoinen vapaaehtoisuuden muoto, jolloin järjestöjen on sopeuduttava vapaaehtoisten jatkuvaan vaihtuvuuteen (Raninen ym. 2007, 69.)

Opinnäytetyössämme järjestöesimerkiksi nousi hyvin luontevasti Irti Huumeista ry, jonka vapaaehtoisvoimin tehtävään huumeiden vastaiseen työhön olimme jo aikaisemmin koulutuksemme aikana tutustuneet. Tämän lisäksi olemassa olevat suhteet järjestöön edesauttoivat valinnassamme. Irti Huumeista ry on hyvä järjestöesimerkki myös siksi, että järjestössä tehdään varsin monipuolista huumeiden vastaista vapaaehtoistyötä. Irti Huumeista ry:llä on mielestämme aikaamme kuvaava, selkeä missio.

Työllämme haluamme haastaa lukijan pohtimaan huumeiden ja huume kulttuurien problematiikan ymmärtämisen tärkeyttä huumeiden vastaisessa vapaaehtoistoiminnassa.

”Se mitä emme pysty kohtaamaan etsiytyy eteemme joka tapauksessa”

(John Trudell)”

2 TUTKIMUKSEN KULKU

Opinnäytetyössämme alun perin tarkoituksena oli tehdä haastattelut kasvotusten vapaaehtoisille työntekijöille ja parille aluetyöntekijälle. Aikataulu- ja matkaongelmien takia päätimme tehdä kirjallisen kyselyn Irti Huumeista ry:n vapaaehtoisille. Tässä meitä avusti yhdistyksen työntekijä. Laadimme lyhyen kyselylomakkeen (LIITE 1), johon toivoimme lyhyitä, mutta kuvaavia vastuksia. Näillä vastauksilla olisimme kassanneet työmme narratiiviseen muotoon. Lähetimme kyselylomakkeen Irti Huumeista ry:n työntekijälle, joka tarkisti kysymysten aiheellisuuden. Hän myös lähetti kyselylomakkeen sähköisessä muodossa kaikille alueosastoille. Emme kuitenkaan tiedä kuinka moni alueosasto ja heidän vapaaehtoisensa ovat saaneet kyselyn.

Vastauksia saimme kaksi kappaletta, jotka työntekijä lähetti meille sähköisessä muodossa. Vastaukset olivat hyviä, mutta mielestämme suppeita, eivätkä avanneet tarpeeksi heidän tekemäänsä vapaaehtoistyötä eivätkä sitä, minkä takia he ovat ryhtyneet vapaaehtoisiksi.

Vähäisen vastausprosentin vuoksi emme nähneet järkevänä vaihtoehtona lähteä tekemään opinnäytetyötämme narratiiviseen muotoon, koska vastaukset eivät olleet tarpeeksi kattavia. Tämän vuoksi työllämme ei ollut selkeää suuntaa, jonka mukaan lähteä sitä työstämään.

Olimme myös ajatelleet tehdä kyselyn Mikkelin ammattikorkeakoulun joillekin opiskelija ryhmille, mutta hylkäsimme ajatuksen jo lähes alkumetreillä. Teimme näin koska emme nähneet kuitenkaan kyselyä tarpeellisenä.

Huolimatta vastoinkäymisistämme, päätimme aloittaa työnteon etsimällä: *vapaaehtoistyö ja huumetyö* kirjallisuutta. Alku oli vaikeaa, koska tutkimusten löytäminen oli haastavaa. Haastetta aiheutti myös varsinaisen tutkimusongelman puuttuminen, joka johtui kyselyn vähäisistä vastauksista. Päätimme hylätä ajatuksen tutkimusongelmasta ja lähteä puhtaasti työstämään opinnäytetyötämme kiinnostuksiemme kautta. Näin ollen koko työmme alkuperäinen konteksti kääntyi päälaelleen ja muutti olemustaan kohti nykyistä muotoaan. Emme enää tutkineet vapaaehtoistyötä huumetyössä vaan huumeilmiön ymmärtämisen tärkeyttä vapaaehtoistoiminnassa.

Huumetyö: Oli haastavaa löytää itse huumetyöstä kirjoitettuja teoksia, vaan kirjat käsittelevät yleisesti päihdetyötä, joka ei kuitenkaan ollut sitä mitä halusimme. Päihdetyö kattaa kaikkien päihteiden parissa tehtävän työn, mutta halusimme kohdentaa työme ainoastaan huumetyöhön. Vaikka teokset olivatkin suurimmaksi osaksi päihdetyötä käsitteleviä, silti niistä löytyi jonkin verran huumetyöhön liittyviä tekstejä. Huume-työstä puhuttaessa pääpaino oli enimmäkseen ehkäisevässä huumetyössä.

Vapaaehtoistyö: Aluksi tekstejä haettaessa oli ymmärrettävä hakea teoksia, joissa oli jokin viittaus vapaaehtoisuuteen, tällaisia esimerkiksi olivat vapaaehtoistoiminta ja muut vapaaehtoisliitännäiset. Lähihistoriaa vapaaehtoistoinnasta ei tuntunut löytyvän, mutta päädyimme ottamaan historia-osioon paloja kauempaa historiasta. Loppujen lopuksi teoksien paljous yllätti meidät ja jouduimme jo karsimaan tärkeimmän tiedon paljoudesta. Päätimme, että emme käytä vapaaehtoistyö käsitettä sen luoman palkkatyö – mielikuvan takia, vaan päädyimme käyttämään käsitettä vapaaehtoistoiminta, joka on laajempi käsite ja kuvaa paremmin omaehtoista toimintaa.

Jaoin työtä kahteen aihealueeseen; *vapaaehtoistoiminta ja huumeet*, joista kumpikin valitsi mieleisensä. Emme nähneet tarpeellisuutta tehdä koko opinnäytetyötämme istuen saman pöydän ääressä, vaan kumpikin hoiti aiheensa omalla, parhaaksi näkemällään tavalla. Vaihdoin ajatuksiamme säännöllisin väliajoin ja pidimme toisemme ajan tasalla. Työn kokoaminen ja viime silaukset hoidimme yhteistyössä.

3 HUUMEIDEN RANTAUTUMINEN SUOMEEN

Huumeet ovat olleet osana yhteiskuntaa jo vuosisatojen ajan, niiden merkityksiä ja vaikutuksia on kuitenkin tarkasteltu vasta muutamien vuosikymmenten ajalta. Suomessa ei ole vältytty huumeilta ja niiden tuomilta ilmiöiltä. Vuosikymmeniin mahtuu aikoja, jolloin huumeet ovat nousseet suuremmissa määrin pinnalle ja näitä aikoja voidaan kutsua ns. huumeaalloiksi.

3.1 Huumeaalto 60-luvulla

Ensimmäinen laajempi huumeaalto saapui Suomeen 60-luvulla, jolloin erityisesti kannabiksen käyttö levisi merkittäväksi osaksi nuorisokulttuuria. Huumeiden käyttö muodostui tuolloin nuorten keinoksi ottaa kantaa yhteiskunnan tapahtumiin. Erityisesti Yhdysvalloissa Toinen maailmansota ja Vietnamin sota olivat saaneet nuorissa aikaan pettymyksen tunteita omaa kulttuuria ja sivistystä kohtaan ja sytyttäneet halun rauhaa ja suvaitsevuutta henkivään maailmaan. Tällaisesta ajattelusta vastasivat erityisesti hipit. Huumeiden käytöllä tavoiteltiin uudenlaista tietoisuutta ja käytöllä oli vahva ideologinen tausta; protesti yhteiskuntaa vastaan (Salasuo 2001, 179–181; Salasuo 2005, 76–77.)

Käytöllä oli myös sosiaalista merkitystä, sillä se loi aivan omia ryhmiä ja alakulttuureja yhteiskuntaan. Tällaisille ”ryhmittymille” ominaisia piirteitä olivat samanlaiset ajatus- ja arvomaailmat, sekä yhteneväinen pukeutumistyyli sekä musiikki. Huumeiden laittomuus teki myös oman osansa ryhmien syntymiselle; käyttäjät tunsivat keskenään yhteenkuuluvuutta ja ryhmä toimi ikään kuin voimana ja panssarina muuta yhteiskuntaa vastaan (Salasuo 2001, 180; Larmela & Laine 1992, 75.)

Alkujaan huumeiden käytöllä oli samanlainen aatteellinen ja kantaa ottava perusta Suomessa kuin Yhdysvalloissa. Vuosikymmenen kuluessa ja hippiliikkeen ”hiipussa”, huumeiden käytön ideologinen tausta alkoi myös hiipua. Kannabiksen käyttö aloitettiin lähinnä puhtaasta uteliaisuudesta, kuin sen yhteydestä johonkin alakulttuuriin. Aatteellisten ryhmien sijaan uusiksi ja näkyviksi käyttäjäryhmiksi nousivat opiskelijat ja koululaiset (Salasuo 2001, 181; Salasuo 2005, 78.)

Vaikka terävin kärki ideologiselta käytöltä oli näennäisesti katkennut, pidettiin huumeiden käyttöä tiettyjen ryhmien, kuten rikollisten, taiteilijoiden, muusikoiden ynnä muiden elitististen tai kulttuuristen piirien tapana (Larmela & Laine 1992, 74.) Huumeiden ja erityisesti kannabiksen käytön aatteellinen merkitys oli kuitenkin jo menynyttä ja huumeiden vastainen ”taistelu”, esimerkiksi käytön kriminalisointi ja valistuksen aloittaminen, saivat aikaan 60-luvun alusta, noin 70-luvun puoliväliin kestäneen aallon laantumiseen (Salasuo 2004, 18–19.)

3.2 Huumeaalto 90-luvulla

Huumeiden käytössä tapahtunut taantuma 70-luvun puolivälin jälkeen lähti uudestaan kasvuun 80- ja 90-luvuilla. 90-luvun huumeilmiö sai alkunsa 80-luvun disko- ja viihdekulttuurista. Kun ensimmäisen huumeaallon aikaan taustalla oli vahvasti ideologiset syyt huumeiden käytölle, ei 90-luvun aallon takana ollut nähtävissä samanlaista aatteellisuutta. Käyttö oli ennemminkin irrottautumista yhteiskunnan normeista ja pääsyä omaan ”fantasia maailmaan”, jossa normaaleilla ja arkipäiväisillä rooleilla ei ollut merkitystä. 60-luvulla käytettiin pääasiallisesti kannabistuotteita, kun taas 90-luvulla vallalle tulivat kovemmat huumeet, kuten ekstaasi ja amfetamiini. Näillä huumeilla pyrittiin ja päästiinkin paremmin kiinni haluttuun ”omaan” maailmaan ja vahvoihin, hyvän olon kokemuksiin. Huumeiden käyttö liitettiin tekno- ja rave – kulttuuriin, jolloin psykedeelisen musiikin ja huumeiden yhteisvaikutus korostivat elämyksellistä, äärimmäistä nautintoa tuovaa vapautumista normeista. 90-luvun juhlimiskulttuurin käyttäjät olivat usein sellaisia, jotka eivät tunteneet vetoa ja kiinnostusta valtavirran suosimiin viihdemuotoihin, kuten baareihin ja alkoholin käyttöön. Jos siis 60-luvulla oli kyse ideologisesta huumeekulttuurista, oli se muuttanut muotoaan 90-luvulla juhlimiskulttuuriksi (Salasuo 2005, 76–82; Seppälä 2001, 199–203.) 90-luvun loppupuolella ei kuitenkaan voitu enää puhua pelkästä juhlimiskulttuuriin liittyvästä huumeidenkäytöstä, vaan käyttö laajeni yleisesti nuorisokulttuuriseksi ilmiöksi (Stakes 2008, 21).

4 VAPAAEHTOISTOIMINNAN HISTORIA

Vapaaehtoissektori pohjautuu terminologisesti alun perin brittiläiseen ajatukseen, minkä mukaan hyviin tarkoituksiin tulee käyttää vapaaehtoisia voimavaroja, eikä niinkään verovaroja (Helander 1998, 37). Samaan ajatukseen pohjautuukin hyvinvointiyhteiskunta, minkä mukaan ihmisen tulee pitää itsestään huolta, mutta myös kantaa vastuuta muista ihmisistä (Raninen ym. 2007, 3). Näin ollen vapaaehtoistoiminta on useimmiten toisten ihmisten aseman parantamista ja yhteisen hyvän edistämistä (Hakkarainen & Kontinen 2008, 4, 6). Hyvinvointiyhteiskunnan palvelujärjestelmien tulevaisuudesta keskusteltaessa merkittävään rooliin on noussut vapaaehtoistoiminnan merkitys (Eskola & Kurki 2001; Hakkarainen 2003, 13–14; Mykkänen-Hänninen

2007, 5). Lehtisen (1997, osassa lukijalle) mukaan hyvinvointivaltion kriisien yhteyksissä on vapaaehtoistoimintaa pidetty yhtenä varteenotettavana voimavarana. Valitettavasti tätä voimavaraa tarkastellaan usein vain julkisen palvelujärjestelmän paikkaamisen näkökulmasta, mutta harvemmiten kansalaisten omaehtoisena sosiaalisena osallistumisena.

Kautta aikojen ihmisen käyttäytymistä on ohjannut altruismi ja yhteisön hyvinvoinnin eteen toimiminen on ollut yleisesti arvostettua. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, ettei vapaaehtoistoiminta olisi vastikkeetonta. Se on voinut tarjota toimijalleen esimerkiksi sosiaalisia suhteita ja oppimiskokemuksia (Hakkarainen & Kontinen 2008, 6.) Yksilön auttamishalua ja sosiaalisenvastuun kantamista kanssaihmisistä pidetään arvokkaana voimavarana, jota hyödynnetään monenlaisissa tehtävissä vapaaehtoistyönsektorilla (Eskola & Kurki 2001, 87; Hakkarainen 2003, 13–14; Mykkänen-Hänninen 2007, 5). Vapaaehtoistoiminnan motiiveista kerromme enemmän kappaleessa 3.3 arvot, motiivit ja motivaatio

Niemelä & Dufva (2003) sekä Koskiaho (2001) toteavat, että vapaaehtoistoiminnan alkulähteenä pidetään myös filantropiaa eli hyväntekeväisyyttä, jonka juuret ylettyvät kauas historiaan sekä syvälle ihmisten sisimpään (Mykkänen-Hänninen 2007, 11).

4.1 Vapaaehtoistoiminta Suomessa ennen ja jälkeen lamavuosien

Vapaaehtoistoiminnan juuret ulottuvat paljon 1990 – luvun talouslammaa kauemmaksi (Jaakkola 1991; Manninen 2001; Matthies 1991; Rönnberg 1999; Yeung 2002, 11), 1800-luvulle, jolloin sääty-yhteiskunta alkoi murtua kansalaisten uusien, aktiivisten roolien edestä. Perinteisesti vapaaehtoistoiminta on mielletty ylhäältä alaspäin - toiminnaksi, jolla taloudellisesti paremminvoivat auttoivat vähäosaisempia oman aatteen tai vakaumuksensa näkökulmasta (Yeung 2002; Nylund & Yeung 2005, 24.)

Ranisen ym. (2007, 14, 21) mukaan Suomessa yhdistyksiä ja seuroja alettiin perustaa 1800 – luvun puolenvälin jälkeen. Mallia yhdistystoimintaan otettiin eurooppalaisista vapaamuurareista, salaseuroista ja akateemikoista. Suomalaisina vapaaehtoistoiminnan äiteinä voidaan pitää Mathilda Wredeniä (1864 – 1928), joka omisti elämänsä

vankien ja vähäosaisten auttamiselle sekä Miina Sillanpää (1866 – 1952), joka tunnetaan aktiivisesta sosiaalidemokraattisesta järjestötoiminnasta.

Vapaaehtoistoiminta ei ole kuluneiden vuosi satojen aikana ollut vain yksittäisten kansalaisten ”sankaritekoja”, vaan myös tavallisten ihmisten arkea, joilla on autettu vähäosaisia ja pulaan joutuneita. Talkoot ovat tästä pyyteettömästä auttamisesta hyvä esimerkki (Raninen ym. 2007, 15, 22.)

Vapaaehtoistoiminta määriteltiin Suomessa 1980 – luvulla palvelujärjestelmien näkökulmasta erinäisten järjestöjen toiminnaksi. Tällä toiminnalla tuetaan ja täydennetään jo olemassa olevia julkisia palveluita. Muualla maailmassa vapaaehtoistoiminta on mielletty etenkin sosiaali- ja terveydenhuollon toimintana, mutta laajempaan toimintaan mitä meillä Suomessa. Maailmalla ihmisten tekemä vapaaehtoistoiminta ei ole pelkästään muiden ihmisten auttamista vapaaehtoisesti, vaan enemmänkin arkiseen elämään kuuluvana, vaihtoehtoisena ja ennalta ehkäisevänä toimintana (Lehtinen 1997, 9, 17.)

Lehtisen (1997, 17) mukaan vapaaehtoistoiminta huomioitiin vielä täysin järjestöjen organisoituna palvelutoimintana 1990 – luvun alussa. Suomessa 1990- luvun taloudellinen taantuma nosti vapaaehtoistoiminnan tarvetta ja arvostusta. Samalla vapaaehtoistoiminta nousi keskeiseen asemaan yhteiskunnassa (Yeung 2002, 11; Mykkänen-Hänninen 2007, 22.)

1990 – luvun taloudellisen taantuman pohjalta on noustu jo vuosia sitten, mutta Karjalaisen & Saranpään (2002) mukaan vapaaehtoistoiminta ja epävirallinen apu täydentävät ja joskus jopa korvaavat puutteita julkisen sektorin toiminnassa (Yeung 2002, 11). Taloudellisen taantuman jälkeen vapaaehtoissektori on alkanut tuottamaan palvelujaan yhteistyössä julkisen- ja kaupallisensektorin kanssa (Evers 1995; Sipilä & Anttonen 1994; Nylund 2000, 86).

Postmodernissa yhteiskunnassa vapaaehtoistoiminnan kehityksen esteenä on pidetty suomalaisen elämäntyylin yksityisyyttä. Tämä rakennemuutos on horjuttanut yksilöiden perinteisiä vuorovaikutusverkostoja (Yeung 1999, 7.) Yeungin (2002) mukaan postmoderni maailma on voinut nähdä vapaaehtoistoiminnan myös yksilön kannalta

jopa elämäntapana, jota voidaan tarkastella yhteiskunnallisen kiinteyden ylläpitäjänä. Tällöin näkökulmaa laajennetaan yksilötason toiminnasta osaksi yhteiskunnallisesti merkittävää toimintaa (Mykkänen-Hänninen 2007, 11.)

Vapaaehtoisectorilla on viime aikoina alettu puhumaan pätävapaaehtoisuudesta, lyhytkestoisesta ja satunnaisesta vapaaehtoisuudesta. Zygmund Baumannin mukaan nykyihminen on kulkuri, joka pysähtyy ”asemille, tietoisena siitä, että matkan on jatkuttava”. Näin ollen järjestöjen on sopeuduttava siihen, että kaikki vapaaehtoiset eivät viivy järjestössä ikuisesti. Järjestöjen on tarjottava uusia, mielenkiintoisia ja motivoivia ”pysäkkejä vaeltajille” (Raninen ym. 2007, 69.) Näistä uuden tyyppisistä vapaaehtoisuuden muodoista kerromme enemmän seuraavassa kappaleessa.

4.2 Vapaaehtoistoiminnan luonteen muutos

Vapaaehtoistoiminta itsessään ja sen luonne ovat muuttuneet 1990 – luvulta. Osa syytä tähän muuttumiseen on ollut yhteiskunta ja sen muutokset (Lehtinen 1997, 9.) Mykkänen-Hänninen (2007, 53) mukaan yhteiskunnan muutokset ovat luoneet vapaaehtoisectorista laajan ja heterongenisen toimintakentän, jonka organisointi on haasteellista. Samat muutokset vaikuttavat myös asiakasprofiileihin ja tätä kautta vapaaehtoiseen toimintaan. Nykyajan ihmiset haluavat vapaaehtoistoiminnan olevan enemmän joustavaa suhteessa elämäntilanteisiin sekä vapaaehtoistoiminnan tarjoavan enemmän vaihtoehtoisia toimintamuotoja, kuten esimerkiksi projektit (Mannisenmäki 2008, 17). Yleisesti ottaen kansalaistoiminnan muodot ovat riippuvaisia ympäröivän yhteiskunnan tilasta ja tapahtumista, joiden seurauksina kansalaisten puuttumista tarvitaan (Raninen ym. 2007, 15).

Torvisen (2003, 78 – 88) mukaan postmodernilla ihmisellä vapaaehtoistoiminta voi merkitä uusia kokemuksia elämyshakuisen maailmaansa. Vapaaehtoistoiminta voi siis olla pyrkimys tyydyttää elämyshakuisuutta, mutta tällöin ihmisen tekemä vapaaehtoistoiminta ei ole pelkästään hyväntekeväisyyttä tai auttamisen halua. Asiakkaan elämä voi tarjota vapaaehtoiselle auttajalle eräänlaisen näyttämön, jota hän pääsee tutkailemaan henkilökohtaisesti (Mykkänen-Hänninen 2007, 24.)

Hakkaraisen ja Kontisen (2008, 34) tutkimuksen mukaan keskeisenä ongelmana postmodernissa yhteiskunnassa on sitoutumiseen liittyvät ongelmat. Tarkastellessa keskeisiä osallistumisen trendejä esille nousivat: lyhytaikainen vapaaehtoisuus, yritysten vapaaehtoistoimintaprojektit, virtuaalivapaaehtoisuus ja ylikansallinen vapaaehtoisuus.

Uudenlaisesta vapaaehtoisuudesta puhutaan paljon (esim. Hustinx 2001). Episodisen eli pätkä- ja lyhytaikaisen vapaaehtoisuuden muodot ovat yleistymässä. Macduff (2005, 50 – 51) on jakanut lyhytkestoisen vapaaehtoistoiminnan kolmeen erilaiseen vapaaehtoisuuden muotoon: A) hetkelliseen vapaaehtoisuuteen, jolla tarkoitetaan sellaista lyhytkestoista toimintaa, jota voidaan tehdä juuri niin pitkään kuin itseään kiinnostaa. B) harjoitteluvapaaehtoisuus, on säännöllistä, mutta toiminta kestää alle puoli vuotta, vapaaehtoisuus voi kuulua osaksi koulutusta (ks. esim. Eskola & Kurki 2001). Sekä C) satunnainen vapaaehtoisuus, joka on säännöllistä, mutta toimintaan osallistutaan esimerkiksi kerran vuodessa. Lyhytaikainen vapaaehtoisuus ei ole sen huonompaa vapaaehtoisuutta kuin pitkäaikainen vapaaehtoisuuskaan (Hakkarainen & Kontinen 2008, 34 – 35; Nylund & Yeung 2003, 28.)

Murrayn & Harrisonin (2005) sekä Mautnerin (2005) mukaan tulevaisuuden suuntauksena on virtuaalivapaaehtoisuus, joka on lisääntymässä enenemissessä määrin. Myös vapaaehtoisten rekrytoiminen tapahtuisi suurimmaksi osaksi Internetin välityksellä (Hakkarainen & Kontinen 2008, 35.)

Nykymaailmassa vapaaehtoistoiminta voi olla myös ammatillisten taitojen hankkimista, jota kautta ihminen voi varmistua oikeasta ammatinvalinnastaan. Vapaaehtoistoiminnan sektori muuttuu ja kehittyy samalla tavalla kuin työelämäkin. Postmodernissa yhteiskunnassa muutos on jatkuvaa ja tämän muutoksen perässä pysymiseksi on kehitettävä jatkuvasti uusia toimintamenetelmiä. Näiden uusien toimintamenetelmien kehittäminen ja kokeileminen tuottavat vapaaehtoisille toimijoille mahdollisuuksia kehittää jatkuvasti itseään. Näin ollen järjestöillä on suuri rooli elinikäisen oppimisen toteuttamisessa. Elinikäisen oppimisen tavoitteisiin vapaaehtoistoiminnan sektorilla kuuluu ennemminkin oppimiseen liittyvät toiminnot ja käytännön sovellutukset kuin teoreettinen, laaja-alainen oppiminen (Raninen 2007, 96.)

Eskolan & Kurjen (2001, 8) esittelemä uusi ajatus siitä, että vapaaehtoistoiminta niveltäisiin osaksi erilaisten oppilaitosten opetusta ja koulutusta, aina korkeakouluja ja yliopistoja myöten. Vapaaehtoistoinnassa syntyviä oppimiskokemuksia hyödynnettäisiin koulutuksissa, samalla kuin itse vapaaehtoistyö tulisi niiden ihmisten avuksi ja hyödyksi, joiden parissa vapaaehtoiset toimivat.

4.3 ”Tehdäänkö vapaaehtoistyötä yhtä paljon kuin ennenkin?”

Peltosalmen ym. (2008, 11) mukaan ihmisten osallistuminen järjestöjen vapaaehtoistoimintaan on edelleen laajaa ja monipuolista, vaikka kansainväliset tutkimukset ovat todenneet järjestötoiminnan vähentyneen.

Vuonna 2007 sosiaali- ja terveysjärjestöjen toimintaan osallistui, joko jäsenenä, vapaaehtoisena, luottamushenkilönä tai vertaistoiminnassa mukana olleita lähes miljoona täysi-ikäistä ihmistä. Noin joka viides vielä toimintaan osallistumaton oli kiinnostunut ottamaan osaa järjestöjen toimintaan esimerkiksi toimimalla vapaaehtoisena auttamistyössä (Peltosalmi ym. 2008, 98.)

Paikallisyhdistyksissä vuonna 2007 toimi keskimäärin 23 vapaaehtoista, joista yhdistyksien vapaaehtoistoimintaan, jäsenenä osallistui, olivat pääosin naisia. Yli puolet näistä vapaaehtoisista osallistui vapaaehtoistoimintaa joko oman tai perheen erityisen elämäntilanteen vuoksi. Vapaaehtoisten määrä vaihtelee suuresti eri tehtävien välillä, mutta keskimääräinen henkilöstömäärä on kolmesta lähes kymmeneen henkilöön kuukaudessa (Peltosalmi ym. 2008, 3.)

Vuonna 2007 yhden vapaaehtoisen kuukausituntimääräksi yksittäisissä tehtävissä vaihtelivat kolmesta tunnista yli kahdeksaan tuntiin. Suomalaisten vapaaehtoistoimintaan käyttämä keskimääräinen tuntimäärä on 18 tuntia kuukaudessa (Järjestöjen asema on muuttumassa ja haasteet kasvamassa 2008, 16; Peltosalmi ym. 2008, 3, 11.)

Perinteikkäät vapaaehtoistoimintaa tuottavat järjestöt ovat valittaneet jo vuosia, ettei vapaaehtoistoiminta kiinnosta ihmisiä ja uusia vapaaehtoisia ei tunnu löytyvän. Kuitenkin samaan aikaan voidaan havaita, että uudenlaiset toimintamenetelmät ja ”uusi vapaaehtoistoiminta” (new voluntarying, Sozialengagement) motivoivat ihmisiä yhtei-

sen vastuunkantajiksi, kun heille tarjotaan toimintaa, jossa he voivat kehittää itseään ammattityöntekijöiden tukemana (Lehtinen 1997.)

5 MITKÄ OVAT HUUMEITA?

Huumeena voidaan pitää sellaisia aineita, joita käytetään päihtymistarkoituksessa (Aaltonen & Ojanen & Vihunen & Vilén 2003, 305) tai jotka aiheuttavat käyttäjälleen riippuvuutta, joka voi olla niin henkistä kuin fyysistä, pakottavaa tarvetta ja halua saada ja jatkaa aineen käyttöä (Koskinen 1987, 39). Huumausainelaisissa kielletyiksi aineiksi määritellään vuonna 1961 huumausaineyleissopimuksessa lueteltuja aineita, valmisteita ja kasveja sekä vuonna 1971 YK:n yleissopimuksessa mainitut psykotrooppiset aineet (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2007, Huumausainelaki 2 §). Nämä yleissopimukset koskevat pääasiassa ”perinteisiä” huumeita, kuten kokaiinia, oppiumia, heroiinia, metadonia, morfiinia, kodeiinia ja kannabista. Huumaaviksi aineiksi voidaan myös lukea erilaisia huumaavia kasveja, joita ovat esimerkiksi kat (Catha Edulis), psilositybe-sienet sekä meskaliinia sisältävät kaktuskasvit. Lääkkeistä löytyy myös sellaisia, jotka voidaan lukea huumausaineeksi. Tällaisten lääkkeiden käyttö on valvottua (Lääkelaitos), eikä sellaisia myönnetä ilman selviä perusteita (Ahtiala & Ruohonen 1998, 96.). Kaikki aineet eivät suinkaan ole heti automaattisesti laittomia, vaan sosiaali- ja terveysministeriö tekee päätöksen (uusista) laittomista aineista, valmisteista ja kasveista, joiden katsotaan kuuluvan laittomien aineiden listalle. Päätösten tulee kuitenkin olla yhteneväisiä kansallisten, yhteisten sopimusten mukaisia (Huumausainelaki 2 §).

Huumeilla voidaan katsoa olevan yhdistävänä tekijänä se, että ne vaikuttavat ihmisen keskushermostoon. Tätä kautta ne vaikuttavat kaikkiin ihmisen toimintoihin, niin henkisiin kuin fyysisiin. Korhonen on luetellut artikkelissaan ”Huumeet ja niiden vaikutukset” (1987, 29) kolme pääryhmää, joihin keskushermostoon vaikuttavat huumeet voidaan jakaa:

- 1) keskushermostoa lamaavat aineet, esimerkiksi opiaatit, kuten morfiini ja heroiini, tekniset liuottimet, joita käytetään päihtymistarkoituksessa sekä rauhoittavat lääkkeet,
- 2) keskushermostoa kiihottavat aineet, joita ovat esimerkiksi ekstaasi, amfetamiini ja sen johdannaiset, sekä

3) aistiharhoja aiheuttavat aineet eli hallusinogeenit, joita ovat muun muassa. LSD ja kannabistuotteet.

5.1 Yleisimmät huumeet

Seuraavissa kappaleissa kerromme yleisimmistä huumausaineista: kannabis, amfetamiini, opiaatit, kokaiini ja LSD, jotka Euroopan huumausaineiden ja niiden väärinkäytön seurantakeskus (EMCDDA) on listannut tänäkin vuonna yleisimmiksi huumeiksi. Olemme tietoisesti jättäneet pois tästä luvusta muut huumeet ja uudet huumausaineet, joiden levinneisyyttä ei ole vielä selvää tutkimustietoa. Jokaisen huumausaineen kohdalla kerromme myös sen molemminpuolisista vaikutuksista.

5.1.1 Kannabis

Kannabis on yleisin käytetyistä huumeista, sen käyttäjäkunta on laaja, eikä ole sidoksissa mihinkään tiettyyn ryhmään. Käyttöyhteyksiä kannabikselle voivat olla juhliminen, bileet ja muut sosiaaliset tapahtumat kavereiden kesken, mutta sitä voidaan käyttää myös yksin rentoutumisen välineenä. Kannabiskasvista valmistetaan hasista, joka saadaan kasvin kukkivista haaroista ja ylimmistä lehdistä. Hasista poltetaan yleensä piipussa tai tupakan kanssa käärittynä sätkään. Kuivatuista kukinnoista, lehdistä ja versoista tehtyä rouhetta kutsutaan marihuanaksi. Marihuana yleensä poltetaan sellaisenaan tai sätkään käärittynä. Vahvin kannabistuote on hasisöljy, jota saadaan puserutamalla kannabishampun öljypitoisia pähkylöitä tai lehtiä. Hasisöljyä käytetään sekoittamalla sitä esimerkiksi ruokaan tai juomaan (Ahtiala & Ruohonen 1998, 108; Seppälä T. 2001, 10–11.) Kannabiksesta lähtee käytettäessä voimakas tuoksu, joten sen käyttäjän voi tunnistaa imelästä hajusta hengityksessä ja vaatteissa (Aaltonen ym., 2003, 305).

Kannabiksen käytöllä haetaan rentouttavaa ja hauskaa olotilaa. Vaikutukset eivät kuitenkaan ole yksiselitteisesti samat kaikilla käyttäjillä, minkä lisäksi vaikutus on pitkälti kiinni tuotteen laadusta. Päihtymystilat saattavat vaihdella tunkkaisesta ja sekavasta olotilasta, aina voimakkaaseen ja euforiseen hyvän olon tunteeseen. Fyysisinä vaikutuksina käyttäjälle voi tulla esimerkiksi sydämentykytystä, silmien ja suun kuivumista, yskää ja huimausta. Kannabistuotteiden on myös katsottu huonontavan käyttäjän kes-

kittymiskykyä ja lihasten motoriikkaa. Joillekin kannabiksen kokeilijoille ja pitempiaikaiselle käyttäjille muotoutuu psyykkisiä ongelmia, kuten ahdistusta, paniikkireaktioita ja vainoharhaisuutta. Pitkäaikainen käyttö voi vaikuttaa persoonallisuuden muuttumiseen ja passivoida käyttäjänsä ja hänestä tulee sulkeutunut ja haluton. Tämä taas vaikuttaa käyttäjän sosiaalisiin suhteisiin, jotka voivat heikentyä (Ahtiala & Ruohonen 1998, 110–111; Korhonen 1987, 30–31.)

Pitkäaikaisen käytön on myös katsottu vaikuttavan elimistön hormonitasapainoon. Miehillä testosteronin tuotanto heikkenee ja vaikuttaa sperman laatuun; siittiöiden liikkuvuus heikkenee ja tuotanto hidastuu. Naisilla kannabiksen käyttö voi aiheuttaa häiriöitä kuukautisrytmiin, sekä heikentää seksuaalista halukkuutta (Seppälä, T. 2001, 14; Korhonen 1987, 31.)

Pitkäaikaisen käyttämisen lopettamisen jälkeen vieroitusoireet kestävät keskimäärin 12 päivää. Tavaksi muodostunut käyttö on kuitenkin vaikuttanut psyykkisellä tasolla käyttäjän mielialaan ja toimintaan, joiden oireista palautuminen voi viedä kuukausia tai jopa vuosia. fyysisinä vieroitusoireina voidaan nähdä univaikeudet, ruokahalun puute, ärtyneisyys, lihassäryt ja rauhattomuus. Psyykkisiä oireita voivat olla mielialavaihtelut, alakuloisuus, tyhjiys, huonommuuden tunne ja ne kielteiset tunteet, joita kannabiksen käytöllä on mahdollisesti halunnut torjua (Ahtiala & Ruohonen 1998, 111–112.)

5.1.2 Amfetamiini

Amfetamiini on voimakkaasti käyttäjänsä keskushermostoon vaikuttava aine. Amfetamiini on synteettinen aine, jota valmistetaan lääketeollisuudessa ja laittomissa laboratorioissa. Sitä esiintyy tabletteina, kapseleina, liuksina tai jauheena (yleensä valkoista jauhetta, mutta epäpuhtauksien ym. vuoksi amfetamiinia esiintyy erisävyisinä). Käyttö tapahtuu joko nuuskaamalla, suun kautta otettuna tai suonensisäisesti piikitettynä. Amfetamiinin kerta-annoksen käyttö määrä nousee hyvin nopeasti ja jo muutama yhtäjaksoisesti kestäneen käyttökerran jälkeen halutun olotilan saamiseksi saattaa joutua käyttämään moninkertaisen annoksen (Seppälä, T. 2001, 15; Korhonen 1987, 33.)

Amfetamiini aiheuttaa käyttäjälleen voimakkaita hyvän olon tunteita sekä seksuaalisuuden ja energisyyden tunteiden nousua. Amfetamiini heikentää unen- ja ruoan tarvetta, joten käyttäjä saattaa käyttämästään annoksesta riippuen, olla jopa useamman vuorokauden syömättä ja nukkumatta. Amfetamiini vaikuttaa elimistön toimintoihin nostamalla sydämen lyöntinopeutta, tihentämällä hengitystä, aiheuttamalla hikoilua sekä laajentamalla silmän pupilleja. Käyttäjän ruumiinlämpö myös nousee sekä aistit valpastuvat (Korhonen 1987, 33; Seppälä, T. 2001, 15.)

Amfetamiinia käyttänyt henkilö on hyvin energinen ja touhukas, sillä aine aiheuttaa käyttäjälleen kykenevän, itsevarman ja tehokkaan olon. Käyttäjä kokee hallitsevansa elämäänsä, niin siihen kuuluvia ihmissuhteita kuin arkipäiväisiäkin asioita, koska amfetamiinin käyttäjän vireystaso on niin korkealla. Tosin jatkuva ruumiillinen rasitus ja liikkuminen saattavat aiheuttaa käyttäjälle vakavia seurauksia, kuten kuumetta, kouristuksia, lämpöhalvauksen tai sydämen rytmihäiriöitä. Pahimmillaan oireet voivat johtaa jopa kuolemaan (Ahtiala & Ruohonen 1998, 113; Seppälä, T. 2001, 15.)

Amfetamiinin käyttö tuottaa käyttäjälle aluksi hyvää oloa, mutta käyttämisen pitkittyessä hyvät tunteet alkavat hävitä. Keskushermoston toiminta häiriintyy, eikä dopamiiniaineenvaihdunta toimi kunnolla. Tämä aiheuttaa masennusta ja mielialan vaihtelua. Pitkäaikainen käyttö aiheuttaa unettomuutta, joka voi johtaa sekavuuteen. Pitkäaikainen käyttäjä ei kykene toimimaan normaalisti ilman ainetta ja jopa hereillä pysyminen voi olla täysin mahdotonta. Fyysisenä reaktiona, pitkäaikaiskäyttö voi aiheuttaa käyttäjälle pysyviä tahdottomia liikkeitä, esimerkiksi kasvojen lihasten supistelua. Amfetamiinin käytön ”jälkitiloissa”, henkilön todellisuudentaju saattaa mennä kokonaan tai hän saattaa kärsiä vainoharhaisuudesta. Harhaiset pelkotilat, vaikea masennus ja ahdistus sekä aloitekyvyttömyys vaikuttavat käyttäjän toimintakykyyn ja esimerkiksi ulosmeno saattaa tuntua mahdottomalta (Ahtiala & Ruohonen 1998, 114; Korhonen 1987, 33–34; Seppälä, T. 2001, 16.)

5.1.3 Opiaatit

Oopiumunikosta saatavia, keskushermostoon ja mielihyvakeskukseen vaikuttavia aineita kutsutaan opiaateiksi (esim. morfiini ja jalostettuna versiona heroini). Synteettisesti valmistettuja, opiaattien tavoin vaikuttavia lääkeaineita kutsutaan opioideiksi.

Yleensä opiaatteja ja opioideja käytetään suonensisäisesti, mutta niitä voidaan käyttää myös suun kautta (lääkkeiden muodossa) tai piipussa polttamalla. Opioideja, kuten metadonia käytetään myös opiaattien vieroitushoidossa (Aaltonen ym. 2003, 306; Ahtiala & Ruohonen 1998, 119–120.)

Opiaattien vaikutukset käyttäjissään ovat monimuotoiset. Toiset kokevat ajattelukyvyyn, keskittymiskyvyyn ja aloitekyvyyn heikkenevän sekä tuntevat olonsa apaattisiksi. Toisilla opiaatit vaikuttavat piristävästi; he kokevat huolien ja ahdistuneisuuden kadonneen ja tilalla on mielihyvä (Korhonen 1987, 35.) Käyttäjän fyysisen olemuksen voidaan nähdä muuttuvan; hänen pupillit supistuvat, liikkeet ja refleksit hidastuvat sekä puhe muuttuu hitaaksi ja sammaltavaksi. Käyttäjä ei myöskään tunne kipua tai tarvetta syödä ja seksuaalinen halukkuus katoaa (Seppälä, T. 2001, 22.)

Opiaatit aiheuttavat hyvin nopeasti riippuvuuden käyttäjälle. Käyttäjän elimistö tottuu hyvin nopeasti opiaatteihin, eikä toimi enää normaalisti ilman niitä, joten käyttäjä kokee vieroitusoireita suhteellisen pian, jopa muutaman tunnin kuluttua viimekertaisesta käytöstä. Vieroitusoireina voidaan nähdä levottomuutta ja ahdistusta, sekä äärimmäisen kovat kiputilat, krampit, palelu, hikoilu, tajuttomuuskohtaukset ja pahoinvointi sekä muut vatsavaivat. Pitkäaikaiskäytössä haluttua olotilaa ei enää saada samoilla määrillä huumetta kuin ennen ja voi käydä niin, että aineella pyritään ainoastaan estämään huonoa oloa sekä vieroitusoireita (Ahtiala & Ruohonen 1998, 122; Seppälä, T. 2001, 22.)

5.1.4 Kokaiini

Kokaiinia saadaan eristämällä ja uuttamalla kokapensaan lehdistä kokaiiniemästä kokatahnaksi. Kokatahna on poltettavaa, mutta yleisemmin käytettyä on jauhemainen kokaiini, jota saadaan muuttamalla tahnaa kemiallisesti suolahapon avulla. Jauhetta käytetään nuuskaamalla tai veteen liuotettuna suonensisäisesti. Kokapensaan lehtiä voidaan myös käyttää huumeena pureskelemalla niitä sellaisenaan. Kokapensaan lehdistä käytetään nimitystä kat (Aaltonen ym. 2003, 306; Ahtiala & Ruohonen 1998, 118.)

Kokaiinin vaikutusaika on varsin lyhyt; nuuskattuna vaikutusaika on 20–45 minuuttia ja poltettuna vain 10–15 minuuttia. Huumeen vaikutus tuntuu kuitenkin nopeasti. Kokaiinin vaikutukset vastaavat paljon amfetamiinin aiheuttamia vaikutuksia. Kokaiinin käyttäjä tuntee olonsa voimakkaaksi ja kokaiini vie nälän sekä väsymyksen tunteet. Käyttäjän seksuaaliset halut saattavat kohota ja hän tuntee itsensä hyvin itsevarmaksi ja sosiaalisiksi. Fyysisinä muutoksina ovat kiihtynyt pulssi, tihentynyt hengitys sekä laajentuneet pupillit silmissä (Seppälä, T. 2001, 19–20; Ahtiala & Ruohonen 1998, 118.)

Käyttäjän toleranssi kokaiinin käyttöä kohtaan nousee nopeasti. Annosmääriä joutuu lisäämään jo lyhytkestoisen käytön aikana. Koska kokaiinia saatetaan käyttää useita kertoja esimerkiksi yhden illan aikana, se aiheuttaa hyvin nopeasti vieroitusoireita, kuten voimattomuutta ja masennusta, unettomuutta ja ruokahaluttomuutta sekä häiriöitä seksuaalisissa toiminnoissa. Pitkäaikaisella kokaiinin käyttäjällä voi olla pahoja aistiharhoja, erityisesti näkö- ja kuuloharhoja (Seppälä, T. 2001, 20.)

Pitkäaikaisen ja säännöllisen, nuuskaamalla kokaiinia käyttävän henkilö kärsii nenä- ja kurkkuongelmista. Nuuskaajan nenä niiskuttaa ja vuotaa sekä hänen kurkkunsa on kipeä. Nenän alle ja ympäristöön ilmestyy myös pahaa ihottumaa. Pitkäaikainen nuuskaaminen aiheuttaa myös pysyvän vaurion nenään, kun jatkuva kokaiinista johtuva ärsytys tekee reiän sierainten väliseinään. Tästä aiheutuu käyttäjän äänen muuttuminen nasaalimaiseksi (Ahtiala & Ruohonen 1998, 119.)

5.1.5 LSD

LSD on synteettisesti valmistettua, hallusinogeenista ainetta eli se aiheuttaa voimakkaita aistiharhoja. LSD:tä käytetään suunkautta otettavina tabletteina, jauheena, kapselina, liuksena tai imeytettyinä pieniin kuviopapereihin (Aaltonen ym. 2003, 306.) Vaikka LSD aiheuttaa hyvinkin voimakkaita aistiharhoja ja sen vaikutukset kohdistuvat pitkälti aivoihin, se ei kuitenkaan vaikuta aivojen mielihyvakeskukseen, kuten monet muut huumeet (Ahtiala & Ruohonen 1998, 123).

LSD:n vaikutukset muistuttavat aluksi hyvin paljon amfetamiinin vaikutuksia. Käyttäjän kehon lämpötila nousee, hengitys ja pulssi nopeutuvat sekä silmien pupillit laaje-

nevat. Fyysisten reaktioiden jälkeen alkavat aistiharhat. Käyttäjältä menee ajantaju, hän saa näköharjoja ja tunnetilat voivat olla hyvin outoja (Korhonen 1987, 36.) Näköharhat voivat esiintyä eräänlaisina väreinä ja geometrisinä kuvioina näkökentässä, esineiden muodot vääristyvät ja esineet saattavat vaikuttaa liikkuvilta. Äänet ja värit aistitaan normaalia voimakkaampina ja aistit sekoittuvat keskenään. LSD:n käyttäjän itsetunto kohoaa voimakkaasti ja hänen tietoisuutensa itsestään muuttuu; hän saattaa jopa kokea siirtyvänsä ulos ruumistaan. LSD:stä seuraavaa kokemusta kuvataan usein sanalla ”matka”, joka ikään kuin tarkoittaa käyttäjän mielen luomaa ympäristöä. Hyvällä matkalla käyttäjän aistiharhat ja olo tuntuvat miellyttäviltä ja hän kokee olevansa kuin toisessa todellisuudessa. Huonolla matkalla käyttäjälle tulee pahoja ahdistus ja paniikkikohtauksia ja hän voi kuvitella kuolevansa. LSD voi aiheuttaa käyttäjälleen hyvin epärealistisen olotilan, jolloin hänen käytöksensä voi muuttua hyvin pakkomielleiseksi, hengenvaaralliseksi ja uhkarohkeaksi sekä jopa altistaa itsemurhille (Seppälä, T. 2001, 24–25.)

LSD ei aiheuta varsinaisesti fyysistä riippuvuutta, mutta psyykinen riippuvuus aineeseen voi tulla. Käytön jälkeen ja aineen vaikutuksen loputtua, käyttäjälle tulee hyvin pian ”vieroitusoireita”. LSD:n käytöstä seuraa ahdistus- ja paniikkitiloja, sekä syvää masennusta, joka voi aiheuttaa käyttäjälle itsetuhoisia ajatuksia. LSD:n ominainen piirre on sen aiheuttamat itsestään uusiutuvat ”flashbackit” eli ”jälkimatkat”, joita voi tulla jo ensimmäisen käyttökerran jälkeen. Flashbackit ovat uusiutuvia aistiharjoja, joita voi tulla vielä useidenkin viikkojen, jopa kuukausien jälkeen käytöstä. Ne eivät ole yhtä voimakkaita tiloja kuin LSD:tä käyttäessä, mutta voivat silti aiheuttaa aistiharjoja sekä liikkeen, ajattelun ja ajantajun häiriöitä. Jo yksikin LSD:n käyttökerta voi aiheuttaa käyttäjälle (pysyviä) muutoksia persoonallisuuteen (Seppälä, T. 2001, 25; Ahtiala & Ruohonen 1998, 123–124.)

6 NUORET HUUMEIDENKÄYTTÄJÄT

Huumeiden käytölle ei ole olemassa yhtä selitystä; kokeiluun ja käyttöön voi rohkaista monenlaiset asiat. Huumeet voivat olla nuorelle se ”kielletty hedelmä”, joka samalla kiehtoo ja pelottaa. Huumeiden kokeilu voikin olla jännityksen hakua juuri sen laittomuuden vuoksi. Lisää kiehtovuutta aiheuttaa huumeista seuraavat kokemukset ja

tuntemukset; nuorelle voi tulla halu kokea miltä vaikutuksen alaisena olo tuntuu. Nuori voi myös yrittää paeta ahdistustaan tai vaikeita tilanteita huumeiden avulla. Nuoren perhetaustan rikkonaisuus, syrjäytymisen uhka, huonot elinolosuhteet tai yleisesti perusturvallisuuden puute voivat laukaista nuorelle tarpeen paeta todellisuutta huumeiden maailmaan. Ensimmäisten kokeilujen jälkeen nuori saattaa kokea huumeiden vaikutukset myönteisinä, sosiaalisesti yhdistävinä ja elämää ylevöittävinä tunteina (Kontula 1992, 38–39; Rantala 2001, 143–144.) Nuoren tausta tai elinolosuhteet eivät kuitenkaan yksiselitteisesti johda huumeiden käyttöön, vaan käytön aloittaminen on loppujen lopuksi nuoren oma valinta (Ahtiala & Ruohonen 1998, 164).

Nuorelle voi muodostua vakava ongelmakäyttö, jos nuori ei koe elämää mielekkäänä ilman huumeita. Entistä lähemmäksi ongelmakäyttöä päästään, kun nuori ei enää saa haluamiaan tuntemuksia käyttämästään aineesta, vaan alkaa haluta uusia ja voimakkaampia kokemuksia, jolloin siirtyminen vahvempiin aineisiin on todennäköistä (Aarnio 1992, 149.)

Stakesin teettämän väestökyselyn (2006) mukaan 15–69 –vuotiaissa oli 13 % sellaisia, jotka olivat joskus kokeilleet kannabistuotteita. Tutkimukseen vastanneita oli 3029 satunnaisesti valittua suomalaista (kyselyjen kokonaismäärä 5000). Puolet kyselyistä oli lähetetty 15–34-vuotiaille. Vuonna 1992 15–69-vuotiaista ainoastaan 5 % oli joskus kokeillut kannabistuotteita. Kovempien huumeiden kohdalla luvut olivat vuonna 2006, joskus kokeilleiden keskuudessa vaihtelevat. Ekstaasia kokeilleita oli 1,5 %, amfetamiinia 2 %, opiaatteja 0,6 % ja kokaiinia 1,0 %. Reseptilääkkeitä päihdetarkoituksessa oli joskus käyttänyt 7 % kyselyyn vastanneista (Stakes 2008, 21–22.)

90-luvulla tehdyn koululaisten huumeiden käyttö- ja kokeilukyselyn mukaan 15–16-vuotiaista kannabista oli kokeillut 5,2 %, kun vuonna 2007 kyseinen luku oli jo 8 % saman ikäisistä koululaisista. Huumeitten käytön ja kokeilun voidaan kuitenkin katsoa olevan laskemaan päin, sillä vuonna 2003 kokeilleiden osuus oli 11 % (Ahtiala & Ruohonen 1998, 129; Stakes 2008, 24.)

Nuorten huumeidenkäytöstä puhuttaessa on otettava huomioon ilmiön monipuolisuus; käyttö ei ole sidoksissa mihinkään tiettyyn ryhmään. Käyttökulttuureja ja käyttäjiä on monenlaisia, osalla nuorista kyseessä on vain kokeilu, kun toisilla voi olla kyse oike-

asta ongelmakäytöstä. Joidenkin nuorien kohdalla voidaan puhua ns. viihdekäytöstä, jolloin käyttö rajoittuu ainoastaan juhlimisen yhteyteen. Käyttäjistä puhuttaessa nousevat myös esiin käyttäjän taustat ja sosiaaliset piirit. Huumeiden käyttö voi olla perheestä tai lähipiiristä opittua toimintaa, jolloin nuorella on suurempi riski tulla itse käyttäjäksi. Toisaalta lähipiirissä näkyvä huumeongelma voi aiheuttaa myös vastakkaisen reaktion, jolloin nuori näkee asian negatiiviselta kannalta, eikä suinkaan tahdo itse kokea samaa. Nuoret ottavat paljon vaikutteita niistä sosiaalisista ympyröistä, joissa he oleskelevat. Ystävien huumeokeilut tai – käyttö, voivat johtaa omiin kokeiluihin tai jos ystäväpiirissä ollaan ”huumemyönteisiä”, eikä nähdä käyttöä tai kokeilua pahana asiana (Kontula 1988, 19–20; Rantala 2001, 141–142.)

6.1 Huumeiden käyttökulttuurit

Huumeiden käytössä voidaan nähdä erilaisia ryhmiä, alakulttuureja. Rajat näiden kulttuurien välillä eivät suinkaan ole pysyviä, vaan ne ovat enemmänkin luonteeltaan liukuvia. Ei myöskään ole mahdollista tietää varmaksi kaikkia huumeisiin liittyviä käyttökulttuureja. Esittelemme seuraavaksi sellaiset käyttökulttuurit, jotka Seppälä (2004) on tutkimuksessaan nostanut esille. Jaottelu erilaisiksi kulttuureiksi on tapahtunut sen mukaan, ketkä huumeita käyttävät, millaisia huumeita käytetään ja missä, miten ja kenen kanssa niitä käytetään.

6.1.1 Kannabiksen käyttökulttuuri

Kannabis on varsin yleisesti käytetty huume, eikä negatiivinen ja paheksuva suhtautuminen siihen ole niin voimakasta kuin muihin huumeisiin. Kannabiksen käyttäjistä on havaittavissa monia (nuorten) alakulttuureja esimerkiksi hip hop ja reggae/rasta kulttuurit yhdistetään usein kannabiksen käyttöön. Kannabis voidaan liittää myös luonnonmukaisten ja hengellisten elämäntapojen kulttuureihin, kuten itämaisiin uskontoihin tai ideologisiin hippeihin. Kannabiksen käyttäjiä löytyy toki myös erilaisten alakulttuurien ulkopuolelta; opiskelijat ja nuoret aikuiset käyttävät kannabista rentoutuakseen arjen kiireiden keskellä (Seppälä 2004, 38–39; Seppälä & Mikkola 2004, 52–53.)

Kannabiksen käytöllä haetaan hauskanpitoa ja erottautumista valtavirtakulttuurista ja käyttö ”symbolisoi” rentoa asennetta ja vastustusta yleistä suorituskeskeisyyttä kohtaan. Vaikkei kannabiksen käyttö ole aina keskeisin osa kulttuuria, se nähdään kuitenkin eri ryhmissä yhdistävänä tekijänä nuorten välillä, vaikkeivät kaikki alakulttuurin edustajat olisi käyttäjiä (ei voida yleistää, että jokainen eri alakulttuureihin kuuluva olisi käyttäjä!) (Seppälä 2004, 39.)

6.1.2 Bilekulttuuri

Bilekulttuurille ominaista on siihen kuuluvien nuorten samanlaiset arvot ja selkeästi, samanlainen musiikkimaku. Bilekulttuuri on pitkälti juuri sitä, miltä se kuulostaa; huumeita käytetään, kun lähdetään klubeille tai yökerhoihin viihtymään ja tanssiin. Yleisimmät tällaisissa tapahtumissa käytetyt huumeet ovat ekstaasi, amfetamiini ja kokaiini. Huumeilla pyritään vahvistamaan ja syventämään juhlimiskokemusta. Lisäksi huumeiden käyttö lisää bilekulttuuriin kuuluvien yhteenkuuluvuuden tunnetta ja luo heille ikään kuin muusta maailmasta poikkeavan ja eroavan, oman maailman. Bilekulttuuriin kuuluvan taustalla ei ole juurikaan merkitystä, vaan kävijöitä ja käyttäjiä voi olla kaikista sosiaalisista luokista. Bilekulttuurista voi myös puhua viihdekulttuurina ja käyttäjiä viihdekäyttäjinä. Ideali ajatus on, että huumeiden käyttö rajoittuu vain juhlimisen yhteyteen, jolloin käyttäjä voi elää normaalia elämää ja käytön tarkoituksena on vain irtiotto arjesta. Viihdekäytössä käytetyt huumeet voivat kuitenkin aiheuttaa vakavan riippuvuuden, jolloin alun ”harmiton” juhlimiskäyttö muotoutuu joka päiväiseksi riippuvuudeksi (Seppälä 2004, 40–41; Seppälä 2002, 199–209.)

6.1.3 Riippuvuusalakulttuuri

Riippuvuusalakulttuurissa huumeista on jatkuva tarve ja niitä halutaan sekä hankitaan aina kun on mahdollista. Huumeista amfetamiini ja opioidit ovat yleensä tämän alakulttuurin käytössä. Riippuvuusalakulttuuri luo siihen kuuluvan ympärille aivan oman maailmansa. Vaikka käyttäjät ovat muuhun yhteiskuntaan nähden ”erillään”, voi heidän elämänsä olla kulttuurin sisällä varsin ”mielekästä” ja virikkeellistä. Tämä johtuen siitä, että jokaisella on asemansa kulttuurissa, on esimerkiksi ostajaa ja myyjää, joten käyttäjä voi ikään kuin nostaa asemaansa kulttuurin sisällä, saada vastuuta ja tehtäviä esimerkiksi uusien asiakkaiden hankkimisen tai hän voi olla jo valmiiksi kor-

keassa asemassa, jolloin hän itse voi sanella tehtäviä muille. Riippuvuusalakulttuurista irrottautuminen ei ole helppoa, juuri sen luonteen vuoksi; erotessaan käyttäjä eroaisi omasta, sen hetkisestä identiteetistään ja sosiaalisista piireistään (Seppälä 2004, 41–42.)

6.1.4 Lääkkeet ja sekakäyttökulttuuri

Sekakäyttökulttuurissa huumeita ja lääkkeitä käytetään sekaisin. Käyttäjälle on muodostunut riippuvuus uusiin päihdekokemuksiin, eikä niinkään mihinkään yhteen tiettyyn aineeseen tai lääkkeeseen. Joidenkin käyttäjien taustalla on kuitenkin jo riippuvuus johonkin huumeeseen, kuten amfetamiiniin. Kulttuurissa puhutaan lääkkeiden viihdekäytöstä, ei siis lääkkeiden lääkinnällisistä ominaisuuksista. Viihdekäytöllä tässä tarkoitetaan sitä, millaisia kokemuksia ja tunteita lääkkeet herättävät, kun niitä käytetään yhdessä muiden huumeiden kanssa tai sellaisenaan päihdetarkoituksessa. Lääkkeet kuitenkin voivat olla käyttäjälleen keino lievittää esimerkiksi ahdistusta, jonka lievittämiseen hän kuitenkin käyttää jo jotakin huumetta (Seppälä 2004, 43.)

6.1.5 Hallusinogeenit ja psykedeliakultti

Psykedeliakulttiin kuuluvat käyttävät pääsääntöisesti ainoastaan tajuntaa laajentavia hallusinogeenejä, kuten LSD:tä, meskaliinia ja kannabista, joka sisältää jonkin verran hallusinogeenijä. Kulttiin kuuluville päihdekokemus on se jota käytöllä haetaan. Kokemuksista etsitään syvällisiä ja hengellisiä merkityksiä ja tarkoituksia. Psykedeliakultissa uskotaan, että hallusinogeenien käyttö paljastaa ja tuo esille ihmisen todellisen, aidon ja vapaan puolen, joka on erilainen kuin arkipäiväinen ja yhteiskunnan normien mukainen ihminen. Vaikka psykedeliakultti voidaan liittää bilekulttuuriin, ei käytöllä kuitenkaan ole ensisijaisesti yhteyttä musiikkiin. Kaikilla käyttäjillä ei myöskään ole ideologista syytä käytölle, vaan kyseessä on puhtaasti hauskan ja erilaisen kokemuksen saaminen ja maailman näkeminen erilailla kuin se normaalisti näyttää (Seppälä 2004, 44.)

6.1.6 Pistämällä tapahtuva huumeiden käyttö

Pistämällä tapahtuvaan huumeiden käyttöön voi yhdistää psykologisia ja sosiaalisia piirteitä. Pistäminen voi näyttäytyä lähes seksuaalisena ilmiönä esimerkiksi tilanteissa joissa henkilö piikittää seurustelukumppaniaan. Käyttäjä voi saada fetissin omaistautintoa itsensä (tai toisen) piikittämisestä. Kulttuurin sisällä voidaan myös ikään kuin osoittaa luottamusta jakamalla sama ruisku toisen kanssa. Käytettyjä huumeita tässä kulttuurissa ovat esimerkiksi opiaatit ja amfetamiini, mutta erilaisia kokeiluja esimerkiksi rauhoittavilla lääkkeillä voidaan tehdä. Osa käyttäjistä myös saattaa kokeilla heroiniä (Seppälä 2004, 42–43.)

6.1.7 Teini-ikäisten jengikulttuuri

Jengikulttuuri muodostuu nuorten ryhmistä, jotka kuljeksivat kaupunkien lähiöissä ja keskustassa. Erityisesti Helsingissä voidaan erottaa useampia jengejä, mutta jengejä löytyy varmasti useimmista Suomen kaupungeista. Suuremmat nuorisojengit muodostuvat maahanmuuttajanuorista ja syntyperältään suomalaisista nuorista. Jengeissä valtaosa on poikia, mutta myös tyttöjä näistä jengeistä löytyy. Huumeiden käyttö ei välttämättä ole kaikissa jengeissä tapahtuvaa, osa saattaa jopa suhtautua hyvin kielteisesti huumeisiin ja muihin päihteisiin, mutta joissakin jengeissä huumeita saatetaan käyttää hyvinkin paljon. Käytettyjä huumeita ovat esimerkiksi kannabis ja lääkkeet päihdetaroituksessa, mutta myös kovempia huumeita sekä alkoholia voidaan käyttää. Jengikulttuureissa sekakäyttö nousee esille erityisenä ongelmana, sillä eri aineiden käyttö ja sekoittaminen voi olla hyvinkin summittaista, eikä käyttäjä ole enää itsekään varma, mitä kaikkea on ottanut (Seppälä 2004, 45.)

7 HUUMETYÖ

Huumetyöllä on erityisen tärkeä osa nuorten kuntouttamisessa ja palauttamisessa osaksi yhteiskuntaa. Huumetyölle haasteita asettaa se, että kaikesta avusta huolimatta nuorella itsellään täytyy olla halu päästä eroon huumeista ja ottaa tarjottu apu vastaan. Huumeiden käytön lopettaminen lähtee pitkälti ensin vieroituksesta, mutta vieroittu-

minen on tapahtunut vasta sitten, kun nuori kykenee muuttamaan ja hallitsemaan elämänsä. Huumetyöntekijän tulee olla perillä autettavansa tilanteesta ja niistä syistä, jotka ovat nuoren ajaneet siihen tilanteeseen. Pinnallinen auttaminen tuskin tuo pitkäkestoisia tuloksia. Auttajan tulisi ottaa selvää millaisista kulttuurisista piireistä nuori on tulossa. Nuorta ei tule myöskään aliarvioida tai kohdella alentuvasti; auttajan asenteen tulisi olla sellainen, että hän kohtaa jokaisen autettavansa yksilönä, eikä sen perusteella, että kyseinen henkilö on huumeiden käyttäjä (Ahtiala & Ruohonen 1998, 174, 183.)

Huumetyötä tekeviä henkilöitä ja yhteisöjä on monenlaisia. Suurin osa huumetyöstä ja vieroituksesta tapahtuu laitoksissa. Koska huumeongelmia on laitosten ulkopuolellaakin, on syntynyt esimerkiksi erilaisia järjestöjä, joiden spesifinä osaamisena on huumetietous ja palvelujen tarjonta. On myös olemassa useita vapaaehtoisista muodostuneita järjestöjä, jotka auttavat ja valistavat nuoria. Vapaaehtoisista muodostuneissa järjestöissä on usein mukana henkilöitä, joilla on omakohtaista kokemusta huumeista. Tämän kaltainen kokemus voi olla, että auttajan oma lapsi on ollut tai on käyttäjä tai vapaaehtoinen itse on ollut käyttäjä, jolloin heillä on erittäin arvokasta tietoa jaettavaan, kun asioista voidaan puhua henkilökohtaisesti ja kokemuksella (Aaltonen ym. 2003, 312–313; Aarnio 1992, 166.)

Huumetyölle on olennaisen tärkeää, että sitä tehdään monipuolisesti verkostoituen. Sosiaali- ja terveystyöntekijöiden, nuorisotyöntekijöiden, poliisiin, poliitikoiden sekä järjestöjen ja laitosten tulee ”puhuttaa yhteen hiileen”, jotta saadaan luotua mahdollisimman kattava tukiverkko huumeiden käyttäjille, heidän perheilleen sekä niille, jotka ovat vaarassa ajautua huumeiden käyttäjiksi. ”*Yhteisön tulisi toimia peilinä, jota vastaan nuori heijastaa omaa kasvuaan*” (Holopainen 1987, 60).

7.1 Ehkäisevä huumetyö

Huumetyössä voidaan erottaa erilaisia strategioita ja toimintatapoja. Kaikille toiminoille yhteistä on kuitenkin se, että niillä pyritään ehkäisemään huumeiden käyttöä ja myös auttamaan niitä, jotka ovat kokeilleet tai tulleet riippuvaiseksi huumeista. Opetusministeriö tukee osaltaan määrärahalla ennaltaehkäisevää huume- ja päihdetyötä. Määrärahan tarkoituksena on tukea henkilöstön ja vapaaehtoisten työntekijöiden kou-

lutusta, parantaa ehkäisevää työtä sekä tukea erilaisia projekteja ja ohjelmia (Opetusministeriö.) Ehkäisevän huumetyön muodot vaihtelevat kohdennetusta ehkäisystä, ympäristöön vaikuttaviin toimiin. Pääasia on, että toimintaa kohdennetaan niihin henkilöihin ja riskiryhmiin, joilla huumeiden käyttö voi olla mahdollista. Tavoitteena edistää nuoren terveyttä ja itseluottamusta, joka tarkoittaa sitä, että nuori uskaltaa sanoa ”ei”, kun hänelle tarjotaan huumeita tai kokeilu tulee muutoin ajankohtaiseksi (Euroopan huumausaineiden ja niiden väärinkäytön seurantakeskus, 28; Koskinen 1987, 47.)

60- ja 80- luvuilla ehkäisevä päihdetyö perustui pitkälti pelotteluun ja shokkivaikutusten aikaansaamiseen kohdeyleisössään. Pyrittiin siihen, että päästäisiin täydelliseen päihteettömyyteen ja kieltämisellä, pelottelulla ja rangaistuksilla katsottiin pääsevän tähän päämäärään. Saatiin kuitenkin huomata, ettei tällainen ”valistaminen” ollut tehokasta, sillä inhottavat ja pelottavat asiat pyrittiin unohtamaan tai vastaavasti shokeeraava valistusmateriaali sai kiinnostuksen huumeita ym. päihteitä kohtaan kasvamaan (Fischer & Jung & Bergo & Godart & Michaelis & Nägele & Passa & Ries & Ruud & Salovaara & Werding 2007, 19–20.)

90-luvulla ehkäisevää päihdetyötä on pyritty muokkaamaan sellaiseksi, että se antaa mahdollisimman totuudenmukaista ja yksityiskohtaista tietoa huumeista, sekä niiden vaikutuksista käyttäjän terveyteen. Valistuksella pyrittiin vetoamaan ihmisten järkeen ja muuttamaan heidän asenteitaan. Saatiin kuitenkin huomata, että järkeen perustuva valistus oli puutteellista, sillä se ei ottanut huomioon huumeiden käyttöön johtavaa emotionaalista puolta. Lisäksi, jos valistusta haluaa pitää totuudenmukaisena, sen tuli käsitellä myös huumeiden positiivisia vaikutuksia. Tällöin tosin voi olla vaarana, että huumeista jää myönteinen ja jännittävä kuva, joka saattaa altistaa kokeiluille (Fischer ym. 2007, 20.)

Nykyään ehkäisevää huumetyötä tehdään paljolti 90-luvun mallin mukaan. Nuorille pyritään kuitenkin kertomaan kokonaisvaltaisesti kaikenlaisista huumeisiin liittyvistä faktoista ja mahdollisimman totuudenmukaisesti. Enää ei käytetä pelottelu-taktiikkaa, eikä varsinaisesti ”tyrkytetä” nuorille nollatoleranssia päihteiden suhteen, vaan pyritään kertomaan nuorille huumeiden (ja muiden päihteiden) vaikutuksista ja merkityksistä yksilölle sekä hänen elinympäristölle. Enää ehkäisevässä päihdetyössä ei myös-

kään painoteta pelkästään huumeiden riskejä, vaan kokonaisvaltaisesti käsitellään huumeiden käytön syitä ja seurauksia. Nuorten sosiaalisia ja emotionaalisia taitoja pyritään myös vahvistamaan, sillä ne auttavat yksilön elämänhallinnassa ja käyttäytymisessä (Fischer ym. 2007, 21–22.)

7.1.1 Ehkäisevän huumeiden suuntaukset

Ehkäisevällä päihdetyöllä pyritään tehokkaaseen ennaltaehkäisyyn, varhaiseen puuttamiseen sekä hoitoon. Euroopan huumeiden ja niiden väärinkäytön seuranta-keskuksen vuoden 2008 raportissa on esitelty kolme ehkäisevän huumeiden suuntausta. Esittelemme seuraavaksi kyseiset suuntaukset.

7.1.2. Yleinen ehkäisevä huumeiden

Useimmiten yleisen ehkäisevän päihdetyön tarkoituksena on nuorten elämäntaitojen parantaminen, mutta yhtälailla työn painopisteenä voi olla nuorten tietoisuuden ja tietojen lisääminen. Kouluissa yleistä ehkäisevää huumeiden työtä tehdään myös vanhemmille. Koulut järjestävät tiedotuspäiviä ja asiantuntijoiden ja poliisien vierailuja ja luentoja vanhemmille. Perheisiin kohdistuva ehkäisevätyö on hyvin samansuuntaista tiedottamista, kuin kouluissa. Perheisiin kohdistuvaa työtä voisi tehdä myös laajemmin tarjoamalla ja järjestämällä perheille tapaamisia ja yhteisiä tapahtumia (Stakes 2007, 26.)

Järjestöissä pidetään ensisijaisesti tärkeänä sosiaalisten verkostojen tukemista, mielenterveyden edistämistä ja syrjäytymisen ehkäisyä. Järjestöistä suuri osaa tekee yleistä ehkäisevää huumeiden työtä, jolla tavoitellaan päihteiden käytön aloittamisen ehkäisyä. Toimintamuotona järjestöillä ovat esimerkiksi koulutus sekä tiedotus- ja vaikuttamistoiminta (Tella 2009, 9.)

7.1.3. Valikoiva ehkäisevä huumeiden

Valikoiva ehkäisevätyö kohdistuu sellaisiin perheisiin tai yhteisöihin, joiden jäsenien katsotaan olevan riskivöhykkeellä tulla huumeriippuvaiseksi tai ryhtyä käyttämään huumeita. Tällaisilla perheillä tai yhteisöillä voi olla ongelmia sosiaalisten suhteiden

tai elinolosuhteiden kanssa. Valikoivan ehkäisevän huumetyön tulisi puuttua enemmän riskiryhmissä olevien nuorten, kuten asunnottomien, nuorisorikollisten ja yleisesti huonommassa asemassa olevien, tilanteisiin ja pyrkiä antamaan heille mahdollisimman kattavaa ehkäisytyötä ja tukea. Valikoiva ehkäisytyö on useimmiten hyvin perinteistä valistustyötä (Stakes 2007, 30.)

Järjestöillä voi ehkäisevään huumetyöhön kuulua myös riskiehkäisy. Järjestöillä on erilaisia vertaistukiryhmiä ja tukitapaamisia niin käyttäjille kuin heidän perheilleen ja läheisilleen. Järjestöt tarjoavat erilaisia palveluja, kuten puhelin- ja nettineuvontaa, palvelunohjausta. Tarkoitus on, että palvelut olisivat matalankynnyksen palveluja, jotta mahdollisimman moni saisi niiden kautta apua (Tella 2009, 9.)

7.1.4. Kohdennettu ehkäisevä huumetyö

Kohdennettu ehkäisevä huumetyö on suunnattu sellaisiin yksilöihin, joiden voidaan epäillä olevan riski sortua huumeiden käyttöön tulevaisuudessa. Tällaisilla yksilöillä voidaan havaita erilaisia häiriökäyttäytymisen muotoja tai psyykkisiä ongelmia. He voivat olla myös koulupudokkaita tai epäsosiaalisesti käyttäytyviä. Ohjaus ja apu ovat yleensä henkilökohtaisesti kohdennettua tällaiseen riskiryhmään kuuluvalla henkilölle. Jos pidetään mahdollisena, että lapsi tai nuori saattaa ajautua huumeidenkäyttäjäksi tulevaisuudessa, tulisi ennaltaehkäiseväntyön alkaa jo varhaisessa vaiheessa ja useiden tahojen, kuten lääkintä-, nuoriso- ja sosiaalialojen viranomaisten yhteistyössä.

Kohdennettua ehkäisevää huumetyötä voidaan tehdä myös erilaisille (erityis)ryhmille, kuten homoseksuaaleille ja transihmisille, vammaisille, maahanmuuttajille ja perheellisille. Kohdennetussa huumetyössä käytetään valistamiseen elämyksellisiä keinoja. Tällaisia ovat esimerkiksi erilaiset näytelmät ja päihdeputket, joiden avulla pyritään opettamaan ja saamaan nuori näkemään ”oikeat” toimintatavat (Stakes 2007, 30–31.)

7.2 Korjaava huumetyö

Euroopan huumausaineiden ja niiden väärinkäytön seurantakeskuksen vuoden 2008 raportissa ei mainittu korjaavan huumetyön osuutta, mutta esimerkiksi järjestöt teke-

vät korjaavaa huumetyötä. Korjaavan työn tarkoituksena on antaa apua ja palveluita (nuorelle) ilmenneissä päihdehaitoissa tai käyttöön johtaneiden tilanteiden selvittämisessä. Lisäksi tarjotaan apua ja hoitoon ohjausta ongelmakäytön sekä päihderiippuvuuden tilanteissa. Korjaavan työn tarkoituksena on myös pyrkiä estämään päihdeongelmien uusiutumista sekä ehkäistä ongelmakäytön ja päihderiippuvuuden pahenemista (Tella 2009, 9.)

8 VAPAAEHTOISTOIMINTA

Vapaaehtoinen, vapaaehtoistyö, vapaaehtoistoiminta ja monet vapaaehtoisjohdannaiset termit ovat ”trendisanoja” ja niitä käytetään päivittäin erilaisissa yhteyksissä (Riipinen 2007, 16). Koskiahon (2001, 16) mielestä edellä mainittujen käsitteiden kanssa on myös tarkasteltava käsitteitä kolmas sektori ja kansalaisyhteiskunta. Vapaaehtoistoiminta on suomen kieleen vakiintunut käsite ja toisena paljon käytettynä käsitteenä on vapaaehtoistyö, joka on käsitteenä hieman ongelmallisempi. Vapaaehtoistyöhön liitetään usein keskusteluissa palkkatyö (Nylund 2008, 26). Opinnäytetyössämme olemme päätyneet käyttämään käsitettä vapaaehtoistoiminta.

Vapaaehtoistyö ja –toiminta sekä kansalaistoiminta tuntuvat olevan joskus hieman epämääräisiä käsitteitä. Joku saattaa mieltää kansalaistoiminnan ”yhteiskuntakriittiseksi aktivismiksi tai jopa anarkismiksi”, toinen voi pitää sitä adressin keräämiseksi tai siivoustalkoiksi (Raninen ym. 2007, 24.) Hakkarainen (2003) kirjoittaa että, vapaaehtoistoiminnalla käsitetään useasti maallikkoauttamisen muotoa, jolla tarkoitetaan yksilön omasta tahdosta, sitoutumista johonkin organisoituun toimintaan, missä tulee selviytyä tavallisen ihmisen taidoilla ja tiedoilla (Mykkänen-Hänninen 2007, 5).

Harju ym. (2001, 36) kirjoittavat, että ”järjestöt ovat kansalaisten vapaaehtoisia yhteenliittymiä.” Vapaaehtoistoimintaa voidaan pitää järjestöjen toimintakentän ytimeenä. Ihmiset osallistuvat järjestöjen toimintaan omilla ehdoillaan, aikatauluineen ja elämäntilanteidensa mukaan. Jokainen vapaaehtoinen voi määritellä itse, kuinka kauan hän on mukana toiminnassa, sillä vapaaehtoisia ei voida velvoittaa sitoutumaan järjestöön. Vapaaehtoisille ei myöskään voi vyöryttää samalla lailla vastuuta kuin palkkatyöläisille.

Vapaaehtoistoiminnan lähipiiriin kuuluu käsite kansalaispätevyys, joka yhdistetään aktiiviseen henkilöön. Kansalaispätevyyden omaavalla henkilöllä on korkea motivaatio ja hän on motivoitunut toimimaan esimerkiksi vapaaehtoisjärjestöissä tai vaikkapa vertaisryhmässä, hän on hankkinut itselleen laajan kirjon erilaisia persoonallisia pätevyksiä ja hän toimii yhteiskunnan tai yhteisön hyväksi, kun hänen pätevyyttään tarvitaan. Vapaaehtoisen antama osaaminen vapaaehtoisjärjestön käyttöön edellyttää luottamusta omiin kykyihin ja ”minulla on annettava” – asennetta. Parhaimmissa tapauksissa vapaaehtoisjärjestöt arvostavat jäsentensä osallistumista järjestöjen toimintaan ja samalla innostavat heitä jatkamaan aloittamaansa toimintaa. Vapaaehtoistoiminta pitkäjänteisyydessään ja laaja-alaisena toimintana edellyttää varsin monipuolista ja toimivaa taustaorganisaatiota, joka tukee vapaaehtoistensa toimintaa ja vahvaa ammatillista osaamista (Raninen ym. 2007, 34, 95, 151.)

Vapaaehtoistoimintaa ja – työtä tekevät ihmiset lahjoittavat omaa aikaansa ja he saavat vastavuoroisesti itselleen mahdollisuuden kehittää itseään, rakentaa omaa identiteettiään ja avata omaa arvomaailmaansa. Tämänlaista vapaaehtoistoimintaa kutsutaan myös nimellä symbolinen kuluttaminen (Raninen ym. 2007, 87 – 88.)

Klemola (2008, 32) kirjoittaa Rautavaaran haastattelun pohjalta, että vapaaehtoistoimintaa pidetään yleisesti yksipuolisena toimintana ja auttamisena, josta hyödyn saa vain lähinnä vapaaehtoisen auttama asiakas. Tämä väittämä ei pidä aivan paikkaansa, koska vapaaehtoistoiminta näyttää olevan asiakkaalle ja vapaaehtoistojalle yhtä voimaannuttava kokemus. Beher et al. (1998b) ovat kirjoittaneet samasta huomiosta, että vapaaehtoistoiminta ei ole enää pelkästään epäitsekkästä toimintaa asiakkaiden hyväksi, vaan myös vastavuoroista antamista ja saamista. Nykyään vapaaehtoistoiminta ei perustu vain ympäristön sanelemiin normeihin, vaan se mukautuu yksilön elämäntilanteisiin (Fischer ym. 2007, 13.)

Peltosalmen ym. (2008, 97) mukaan: ”vapaaehtoistoiminta kuuluu sosiaali- ja terveysjärjestöjen toiminnan ydinalueeseen.” Vapaaehtoistoiminnan tulee kuitenkin olla myös sosiaali- ja terveysalan järjestöissä luonteeltaan sen kaltaisia, että perustehtävät voidaan toteuttaa ilman ammatillisuuden vaatimuksia ja samalla tehtävät soveltuvat vapaaehtoisvoimin toteutettaviksi (Mykkänen-Hänninen 2007, 5).

Vapaaehtoistoiminta onkin aina osallistumista ja yhteistyötä toisten kanssa sekä sitä toteutetaan virallisten organisaatioiden ulkopuolella, kolmannella sektorilla (Kurki 2001, 83).

Yleisesti vapaaehtoistoiminnassa ei tarvita erityistaitoja tai – osaamista tai ainakin toiminnan aloittaessa erityistaitoja ei tarvita. Tosin joskus vapaaehtoisilta edellytetään turvallisuussyistä tietynlaisia taitoja ja tietoja (Raninen ym. 2007, 95.)

Mykkänen-Hännisen (2007, 6) mukaan, yleisesti voidaankin tulkita, että vapaaehtoistoiminnalla on kaksi yhteiskunnallista tehtävää. Vapaaehtoistoiminta tarjoaa kansalaisille osallistumismahdollisuuksia. Tämän kaltainen osallisuus vahvistaa yksilön ja yhteiskunnan välistä sidettä, jolloin toiminta osaltaan ehkäisee syrjäytymistä.

8.1 Vapaaehtoistoiminnan määrittely

Neumann & Hubinger (1999) ovat päätyneet ehdottamaan seuraavaa määritelmää vapaaehtoistyöstä: ” *Vapaaehtoistyö voidaan määritellä sen luonteesta, sosiaalisesta ulottuvuudesta, kohderyhmästä tai toiminnan kohteesta käsin. Siinä voidaan erottaa seuraavanlaisia piirteitä (”MITÄ”): se perustuu vapaaehtoisuuteen eikä maksa mitään. Sitä tehdään toisten ihmisten puolesta eikä se perustu vastavuoroisuuteen. Vapaaehtoistyötä tehdään joko yhtäjaksoisesti tai hetkittäin, ja se eroaa jonkin yhteisön passiivisesta jäsenyydestä. Lopuksi vapaaehtoistyö on määriteltävä sen tavoitteiden tai kohderyhmän perusteella (”KENELLE TAI MINKÄ PUOLESTA”). Vapaaehtoistyötä tehdään toisten ihmisten tai tietyn asian hyväksi. Samaan aikaan saavutetusta henkilökohtaisesta hyödystä ei kuitenkaan aiheudu ristiriitaa. Vapaaehtoistyön kohteena voivat olla muut ihmiset, asiat tai eläimet, tai sen tavoitteena voi olla elinympäristön säilyttäminen tai suojelu*” (Fischer ym. 2007, 10 – 11.)

Koskiahon (2001, 15) mielestä vapaaehtoistoiminnalla on monia merkityksiä ja nimiä. Vapaaehtoistoiminta sosiaalipoliittisena kokonaisuutena tuntuu olevan varsin vakiintunut ja joinakin aikoina vapaaehtoisuus on sosiaalipoliittisesti katsasteltuna ollut hyvinkin aliarvostetussa asemassa, joskus se taas tuntuu aivan normaalilta toiminnalta.

Vapaaehtoistoiminta terminä viittaa ennen kaikkea siihen, että toiminnasta ei makseta palkkaa vaan sitä tehdään ilman taloudellista korvausta toisin kuin palkkatyötä (Peltosalmi ym. 2008, 97).

Käsitteenä vapaaehtoistoiminnalla ei oteta kantaa siihen onko vapaaehtoinen alan ammattilainen, itse asianomainen tai täysin ulkopuolinen (Peltosalmi ym. 2008, 97).

Vapaaehtoistoiminnan ydin on arjessa toisten hyväksi tehdyt teot, ihmisten välinen tuki ja toisista ihmisistä vastuunkantaminen. Yleensä vapaaehtoistoiminta syntyy ihmisten välisestä spontaanista kanssa käynnistä, mutta joskus se voi olla myös organisoitua, jolloin taustalla toimii jokin järjestö tai vaikkapa seurakunta. Vapaaehtoistoiminnalla tarkoitetaan yleensä ihmisen omaan tahtoon perustuvaa toimintaa yhteisön tai yksittäisen jäsenen hyväksi (Harju ym. 2001, 7.)

Yksinkertaisesti määriteltynä vapaaehtoistoiminta on palkatonta, vapaasta tahdosta alkava yleishyödyllinen toiminta, joka on usein organisoitua (Nylund & Yeung 2005, 15).

8.2 Vapaaehtoistoiminnan periaatteet

Vapaaehtoistoimintaa ohjaavat yleiset periaatteet ja säännöt, joihin kuuluu muun muassa vastavuoroisuus, yhteinen ilo, tasa-arvoisuus, jokainen tulee toimintaan mukaan vapaaehtoisesti, palkattomuus, luottamuksellisuus sekä vapaaehtoistoiminta on tavallisten ihmisten tiedoilla ja taidoilla tehtävää työtä, mutta se ei korvaa ammattitoimintaa. Vapaaehtoista pidetään yhteistyökumppanina, jolla on vaitiolovelvollisuus, vapaaehtoinen toimii puolueettomasti, vastuuntuntoisuus sekä hänellä on oikeus saada toimintaansa rohkaisua ja tukea. Myös yksilön omien valintojen toteutuminen kuuluu luonnollisesti vapaaehtoistoiminnan periaatteisiin (Vapaaehtoistoiminnan koulutus-kansio 1996; Harju ym. 2001, 34 - 35; Yeung 2002,11; Fischer ym. 2007, 34; Eläkeliiitto ry 2008, 16 – 17.) Jokaisella vapaaehtoisella on oikeus lopettaa toimintansa järjestössä silloin, kun hän niin haluaa (Raninen ym. 136.)

Vapaaehtoisia, henkilökohtaisella tasolla, koskevia peruseriaatteita ovat Fischer ym. (2007, 35) listanneet muun muassa seuraavasti: vapaaehtoisen tulee olla selvillä vapaaehtoistoimintaan liittyvästä vastuusta, hän on tutustunut järjestönsä tai vapaaehtoisryhmänsä toimintaohjeisiin ja toimii näiden ohjeiden mukaisesti ja vapaaehtoinen on tietoinen mahdollisuuksistaan toimia järjestönsä ihanteiden ja tavoitteiden tukemiseksi myös hänen omassa henkilökohtaisessa elämässään.

Sosiaalipedagogiselta kannalta katsottuna vapaaehtoistoiminnan peruseriaatteet ovat hyvinkin samoja kuin sosiaalipedagogisen toiminnan periaatteet. Näitä periaatteita tukevat ajatukset, että vapaaehtoistoiminta ”lähtee sieltä, missä ihmiset ovat” eli toiminnan lähtökohtana on ihmisten arki ja ihmiset itse. Toisena oleellisena periaatteena on se, että vapaaehtoisten ja niiden ihmisten, joiden kanssa työtä tehdään, välinen vuorovaikutus ja suhteet ovat aitoja ”pedagogisia suhteita”. Suhteiden tulee perustua autenttiseen dialogiin eli siihen, että jokaisen ihmisen persoonallista autonomiaa ja arvokkuutta kunnioitetaan (Kurki 2001, 73 – 74.)

8.3 Osallisuus ja osallistuminen

Mönkkösen (2005) mukaan osallisuuden käsite ei ole yksiselitteinen eikä myöskään aina positiivinen. Opinnäytetyössämme osallisuudella tarkoitamme kansalaisten vapaa- ja omaehtoista kuulumista järjestöjen toimintaan sekä mukana olon tunnetta (Harju 2004, 112; Koskiahho 2002, 37; Hakkarainen & Kontinen 2008, 27 – 30). Ranisen ym. (2007, 36) mielestä osallistumisesta voidaan yksilön kannalta käsitellä myös vaikuttamisen ja valtaistumisen tuntemuksena (empowerment).

Järjestön jäsenyydestä ja osallistumisesta järjestön toimintaan voi tarkoittaa yksilölle hyödyllisiä vaihtosuhteita. Vapaaehtoisella työpanoksella hän saa vastineeksi elämänmielekkyyttä, tarpeellisuuden ja arvostuksen tunteita (Raninen ym. 2007, 69.)

Ranisen ym. (2007, 87) kirjan mukaan osallistumisen ensisijaisena motiivina ei aina tarvitse olla auttamisen halu, vaan oman elämänsä ”täydeksi” saattaminen. Tätä vapaaehtoistoiminnan tärkeää yhteiskunnallista merkitystä kutsutaankin ns. ”sosiaalisiksi pääomiksi”.

Järjestöjen toimintaan sitoutumisen ja osallistumisen voi jokainen vapaaehtoinen toimija päättää vapaasti. Joskus samanhenkisten ihmisten parissa toiminta voi onnistua helpommin kuin työyhteisössä ja parhaimmillaan vapaaehtoinen voi opituista jaksamisen malleista ja menetelmistä ottaa vaikutteita työhönsä. Pitkäjänteisellä osallistumisella vapaaehtoinen saa itselleen parempia vuorovaikutustaitoja, hän kasvattaa tietoisuuttaan ja laajentaa näkökulmiaan (Raninen ym. 2007, 91, 96.) Vapaaehtoista tulee tukea kriittiseen osallistumiseen, jossa hänen tietoisuutensa itsestään ja ympäristöstään heräävät, ja samalla hän ymmärtää selvemmin omat mahdollisuutensa muuttaa olosuhteitaan (Kurki 2001, 73).

Elämäntilanteiden muutokset ovat usein liittyneet vapaaehtoistoiminnan piiriin hakeutumisessa. Vapaaehtoistoimintaan osallistuminen voi tarjota ”pehmeän laskun” eläkepäivillä tai työttömälle ja pätkätyöläiselle se on kiinnityspinta yhteiskuntaan. Oma-kohtainen kriisi elämässä tai vaikea elämänvaihe voivat herättää vapaaehtoistoimintaa kohtaan kiinnostusta (Mykkänen-Hänninen 2007, 22 – 23.)

8.4 Arvot, motiivit ja motivaatio

Niemelä & Dufvan (2003) ja Koskiahon (2001) mielestä vapaaehtoistoiminnassa ei ole pelkästään kyse toiminnasta, vaan myös taustalla olevista arvoista, jotka vaikuttavat ihmisen toimintaan (Mykkänen-Hänninen 2007, 11).

Pyyteettömyys, solidaarisuus, vapaaehtoisuus ja yhteisöllisyys ovat arvoja, joita viimeaikaisissa keskusteluissa on alettu kyseenalaistamaan toimintaan osallistumisen motiiveina (Raninen ym. 2007, 69). Mitkä arvot sitten ovat vapaaehtoistoimintaan lähtevän yksilön sitoutumisen ja motivaation taustalla ja miten nämä arvot vaikuttavat yksilön toimintaan? Hakkaraisen & Kontisen (2008, 27) haastatteluissa kävi ilmi, että vapaaehtoistoimintaan mukaan lähtevien taustalla on usein henkilökohtainen arvo, maailmankatsomus joka on uskonnollinen, henkinen tai humaani.

Yeung (1999, 31 – 77) on tutkinut vapaaehtoistyöntekijöitä, heidän orientoitumistaan ja motiiveitaan vapaaehtoistoiminta kohtaan. Yeung on jakanut orientoitumisen neljään kategoriaan, joihin jokaiseen voidaan liittää suomalaisten yleisimpiä motiiveita: A) auttamisen orientaatio, johon kuuluu yleisin motiivi suomalaisessa vapaaehtois-

toiminnassa eli halu auttaa muita ihmisiä ja auttamiseen liittyvät elementit, kuten lähimmäisenrakkaus (Yeung 2002, 32; Lahtinen 2003, 19; Raninen ym. 2007; 82). B) tekemisen kaipuun orientaatio, jolloin motiivi vapaaehtoistoimintaan liittymisenä on vapaa-ajan käyttäminen hyödylliseen toimintaan, joka antaa arkipäivien vapaa hetkiin säännöllistä ohjelmaa (Yeung 2002, 33; Raninen ym. 2007, 99) sekä ”tyhjän tilan täyttäminen” jollain mielekkäällä toiminnalla (Lahtinen 2003, 20). C) kokeilunhalun orientaatio, jolla tarkoitetaan hyvin pitkälti tilannetta, jolloin yksilö haluaa kokeilla tiettyä asiaa esimerkiksi uusien elämäkokemusten kartuttamista (Yeung 2002, 33). D) ryhmän kaipuun orientaatio, jolla tarkoitetaan arkielämään sisällön hankkimista tai tietyn ryhmän etsimistä eli samanhenkisten ihmisten löytämistä (Yeung 2002,33).

Myös hyvin tavallisia motiiveita olivat jonkun tuttavan pyynnöstä toimintaan mukaan lähteminen, uusien ihmisten tapaamisen toive, halu oppia uutta ja yleinen kiinnostuminen vapaaehtoistoiminnasta. Motiiveista puhuttaessa on myös vapaaehtoistoiminnan sosiaalisesta ulottuvuudesta puhuttava (Yeung 2002, 33- 34; Lahtinen 2003, 21.) Esimerkiksi Ranisen ym. (2007, 87) muistuttavat, että vapaaehtoistoiminnan kautta on mahdollisuus laajentaa omaa sosiaalista verkostoa, kuten tutustumalla uusiin samanhenkisiin ihmisiin. Myös ymmärryksen kartuttaminen omaa elämää varten ja omien tietojen sekä taitojen käyttäminen mielekkäällä tavalla yhteiskunnan hyväksi (Harju ym. 2001, 36).

8.5 Toimintamuodot

Sosiaali- ja terveysjärjestöjen vapaaehtoistoiminta muodostuu kokonaisuudeksi moninaisten ja vaihtelevien toimintamuotojen kautta. Erilaisia toimintamuotoja voivat olla harrastus- ja virkistystoiminta, tiedottamis-, neuvonta ja ohjauspalvelut, varainhankinta, kerhotoiminnan järjestäminen, jotka sisältyvät järjestöjen toimintaan 40 prosentilla. Ryhmä- tukihenkilö- ja muu vertaistoimintaa on yli kolmanneksella järjestöistä. Yli neljännes ihmisistä käyttää yksinäisyytensä lievitykseen ystävätoimintaa, käyvät vierailulla tai erilaiset yhteydenpidot sekä liikuntatoiminta ovat tärkeä osa vapaaehtoistoimintaa. Järjestökentällä palvelevat puhelimet painottuvat järjestökentällä suhteellisen harvoilla toiminnassaan, mutta toiminta painottuu joka neljännekselle järjestölle (Peltosalmi 2008, 106.)

Järjestöt ylläpitävät tiloja, joissa kansalaiset voivat osallistua järjestöjen tuottamiin toimintoihin (Peltosalmi 2008, 109). Samoissa tiloissa järjestöjen vapaaehtoiset voivat tavata asiakkaita, joko kahden kesken tai ryhmässä. Vapaaehtoisen ja asiakkaan vuorovaikutus voi toteutua kasvotusten, puhelimitse tai Internetin kautta. Asiakastapaamiset voivat olla kertaluonteisia tai ne voivat muodostaa pidempiaikaisen tukisuhteen (Mykkänen-Hänninen 2007, 13.)

Sitä mukaan, kun erilaisia toimintamuotoja vapaaehtoisjärjestöihin muodostuu, käy tärkeäksi määritellä toiminnoille jonkinlaiset rajat ja ehdot. Samalla varmistetaan, että toiminta on luotettavaa, turvallista ja luottamuksellista, joten se edellyttää toimijaltaan sitoutumista ja vaitiolovelvollisuutta (Raninen ym. 2007, 26.)

8.6 Työnohjaus

Käsitteenä ja menetelmänä työnohjaus on tunnettu Suomessa jo 1970-luvulla, jolloin sitä käytettiin erityisesti sosiaali- ja terveysalan henkilöstön jaksamisen ja ”ammatillisen osaamisen syventämisen menetelmänä” (Porkka & Salmenjaakko 2005, 5).

Vapaaehtoistoiminnan vaarana on tunne-elämän kuormittavuus, jolloin tehtävässään voi uupua tai alkaa kantamaan asiakkaiden henkilökohtaisia ahdistuksen tunteita harteiltaan. Tällöin vapaaehtoisen toimiminen muuttuu taakaksi ja riittämättömyyden tunteeksi (Mykkänen-Hänninen 2007, 53.) Vaativuus vapaaehtoisessa toiminnassa edellyttää huolellista, jatkuvaa kehittämistä ja vapaaehtoisten motivaatioista on pidettävä huolta.

Lahtisen (2003, 64) mukaan työnohjaus vapaaehtoistoiminnassa noudattaa samoja linjoja kuin ammatillisessakin työnohjauksessa, tosin väljemmässä muodossa. Vapaaehtoistoiminnan työnohjauksen tarkoituksena onkin vapaaehtoisten tukeminen, jaksaminen, yhteisön jäsenenä jatkamista sekä taitojen kehittämistä ja laadun tarkistaminen (Porkka & Salmenjaakko 2005, 11).

Työnohjauksessa tuetaan vapaaehtoisten maallikkoauttamisen perustaa. Samalla pyritään muuttamaan hiljaista, ehkäpä elämänkokemuksen kautta mukanaan tuomaa tietoa koko ryhmän käytettäväksi, josta voidaan luoda yhdessä uutta tietoa. Tämän kaltaisen vuorovaikutus on perustana oppimistapahtumalle, jossa vastaanotetaan koke-

muksia, käsitellään niitä ohjattavien kanssa ja löydetään uusia näkökulmia ongelmiin (Porkka & Salmenjaakko 2005, 11; Lahtinen 2003, 52.)

Vapaaehtoistoiminnan työnohjaaminen on vaativampaa kuin ammatillinen työnohjaus, se ettei ohjattavilla aina ole samanlaisia ja yhtenäisiä koulutustaustoja, eikä aina selkeää käsitystä, mitä työnohjauksella tarkoitetaan. Tämän takia vapaaehtoiset eivät välttämättä aina ymmärrä työnohjauksen merkitystä heidän toimintansa kannalta ja siksi ohjaajan on aivan alussa osattava motivoida heitä (Lahtinen 2003, 65.)

9 VAPAAEHTOISTOIMINNAN ASEMA JA RAJAKÄYNNIT

Ammattina vapaaehtoistyöntekijä kappaleessa käsittelemme vapaaehtoissektorin asemaa yhteiskunnassa ja sen suhdetta julkiseen sekä taloudelliseen sektoriin. Tarkoituksena on myös käsitellä vapaaehtoistoiminnan ja ammatillisentoiminnan rajanpintoja. Emme käsittele kappaleessa järjestöjen työllistämismahdollisuuksia tai muuta palkallisentyöhön viittaavia ominaisuuksia.

Eskolan ym. (2001) mielestä vapaaehtoistoiminta on osallistumista organisoituun auttamis- ja tukitoimintaan, joka perustuu vuorovaikutukselliseen suhteeseen sekä samalla tähdätään lievittämään ahdinkoa tai puuttumaan huonoihin elinoloihin ja korjaamaan niitä. Vapaaehtoisyötä ei tule tehdä taloudellisena yritystoimintana, palkkatyönä eikä erityisenä harjoitteluna, vaan koulutettujen ja valmennettujen vapaaehtoistyöntekijöiden motiivien pitäisi perustua ajatukseen, että hän voi olla toiselle ihmiselle avuksi ja että hän oppia jotain tärkeää (Lahtinen 2003,11.)

Ranisen ym. (2007, 95, 137 - 138) kertoo, että vapaaehtoisorganisaatiot hyödyntävät usein jäsentensä ammattikoulutusta, mutta silti perehdyttävät ja perus- sekä jatkokouluttavat jäseniään erilaisiin tehtäviin. On arvioitu, että lähivuosina erityisasiantuntemus vaativassa vapaaehtoistoiminnassa on kasvamassa. Samalla myös vaativat ja vastuulliset tehtävät ovat vapaaehtoisille arkipäivää. Tästäkin syystä vapaaehtoisorganisaatiot pyrkivät kouluttamaan ja haastattelemaan järjestöön pyrkiviä vapaaehtoisia, jotta he tietäisivät mitä tehtäviä häneltä edellytetään. Perusteellisella perehdytyksellä

järjestöt varmistavat, että niiden vapaaehtoistyöntekijät toimivat järjestöjen oikeuksien ja velvollisuuksien rajoissa.

9.1 Vapaaehtoistoiminnan asema ja suhde julkiseen ja taloudelliseen sektoriin yhteiskunnassa

Vapaaehtoistoimintaa pidetään sosiaaliyhteiskunnallisena toimintana, jonka vastakohtana on valtio ja muiden julkisten viranomaisten toiminta. Vapaaehtoistyö on läheisessä suhteessa käsitteeseen kolmas sektori, jolla kuvataan yhdistysten, järjestöjen, kansanliikkeiden, säätiöiden ja osuuskuntien toimintaa yhteiskunnassa (Eskola & Kurki 2001, 16.)

Ranisen ym. (2007, 37) mukaan kolmannella sektorilla ei tarkoiteta pelkästään järjestösektoria, vaikka termiä joskus virheellisesti käytetäänkin. Lahtinen (2003, 12) ja Nylund (2000, 95) uskaltavat väittää vastaan edellä mainitulle ajatukselle sektoreiden vastakohtaisuudesta. Sektoreita ei pidä pitää toistensa vastakohtina, vaan täydentäjinä, sillä ne tarvitsevat toinen toistaan. Ranisen ym. (2007, 35 - 36) ja Lehtisen (1999, 6) mukaan ”kansalaistoiminta muodostaa yhteiskunnassa välittävän kerroksen kansalaisten ja vallanpitäjien välillä”. Julkisen ja kolmannen sektorin välillä vallitsee molemminpuolinen riippuvuus, sektorit vaikuttavat toisiinsa ilman, että ne hallitsevat toisiaan.

Fischer ym. (2007, 14) mielestä vapaaehtoistoimintaa pidetään tasa-arvoisena toimijana suhteessa sosiaali- ja terveydenhuollossa toimivien ammattilaisten rinnalla. Vapaaehtoistoimintaa pidetäänkin nykyään yhä enemmän osana ammatillista palvelujärjestelmää.

Sosiaali- ja terveysjärjestöjen yhteistyöyhdistysten (28.12.2006) mukaan Suomeen on muotoutunut palvelujärjestelmä, jolla pyritään luomaan tarkennettuja osaamista erilaisiin hyvinvoinnin vajaisiin. Julkisella toiminnalla on päävastuu tuen tuottamisella ja vapaaehtoistoiminnalla vasta toissijainen vastuu suhteessa ammatilliseen auttamistoimintaan. Kyseinen tilanne on muuttunut, kun hyvinvointimalli joutui vaikeuksiin laman myötä (Pennanen 2007, 28.)

Yeung (1999, 6) väittää, vaikka vapaaehtoistoiminta on monipuolistunut, on sosiaali- poliittinen kenttä edelleen käymistilassa rahoitusvaikeuksien takia. Vaikeuksien seurauksena ei ole löydetty kumpaakin osapuolta tyydyttäviä ratkaisumalleja vastuunjaon löytämiseksi. Vapaaehtoistoimintaa on haluttu kehittää niin, että se toimisi julkisen ja yksityisen verkoston välisenä linkkinä. Samalla vapaaehtoistoinnalla on pyritty tarjoamaan lisäturvaa ja erilaisia laadullisia vaihtoehtoja.

Sosiaali- ja terveysjärjestöjen toimintaympäristö muokkautuvat samaan aikaan, kun niitä ympäröivä yhteiskunta nostaa vaatimuksia ja joskus näissä tilanteissa vapaaehtoisille tarjotaan heidän toimenkuvaansa, vastuunsa ja osaamisensa kannalta epätarkoituksenmukaisia tehtäviä ja toimia. Vapaaehtoistoinnin epätarkoituksenmukaiset toimintamuodot liittyvät ammatillisuuteen ja palveluluonteeseen, jotka ovat ristiriidassa vapaaehtoistoinnin periaatteiden kanssa. Kyse on vapaaehtoistoinnin ja ammattitoiminnan rajankäynnistä (Peltosalmi ym. 2008, 120.)

Vapaaehtoisjärjestöjä kutsutaan ns. ihmisintensiivisiksi organisaatioiksi, jolla tarkoitetaan sitä, että tuloksia saadaan aikaan ihmisten kyvykkyydellä, luovuudella ja ponnistelulla. Ihmisten osaamisesta riippuu suuresti se millaisia tuloksia saadaan. Viime vuosina osaamiselle on asetettu yhä suurempia haasteita, vapaaehtoistoinnasta on tulossa yhä vastuullisempaa. Tämä on johtanut vapaaehtoistojoiden kokemaan riittämättömyyden tunteita (Raninen ym. 2007,81.)

Peltosalmen ym. (2008, 3) mukaan on myös muistettava, että sosiaali- ja terveysjärjestöjen aseman muutos ei ole aina yhteiskunnan aikaan saama, vaan myös järjestöt itse määrittelevät tehtäviensä uudelleen. Käynnissä olevien yleishyödyllisten toimintojen ja elinkeinotoiminnan rajojen määrittelemineen vaikuttaa järjestöjen ja yhdistysten toimintoihin ja toimintaedellytyksiin. Myös Raha-automaattiyhdistyksen valinnat rahoituksen suuntaamiseksi ovat rajanneet järjestöjen toimintaa.

Vapaaehtoistoinnin haasteet liittyvät pääosin vapaaehtoistojoiden lisätarpeisiin ja kohderyhmän sekä vapaaehtoistoinnin vaativuuteen. Tästä syystä myös vapaaehtoisuustoiminnan ja ammatillisuustoiminnan rajankäynnissä voi olla ongelmia (Peltonen ym. 2008, 3.)

9.2 Vapaaehtois- ja ammatillisentoiminnan rajakäynnit

Ropon & Erikssonin (2001) mukaan vapaaehtoistoimissa mukana olevalle työntekijälle tai vapaaehtoiselle kokemuksista voi olla monenlaista hyötyä sekä ammatillisesti, että henkilökohtaisesti. Ammatillisesti vapaaehtoistoiminnassa mukana työskenteleminen voi opettaa monenlaisia taitoja, joita työelämässä arvostetaan; kuten esimerkiksi sosiaaliset taidot, erilaisuuden hyväksyminen, tiimityöskentely ja verkostoyhteistyö. Vapaaehtoistoiminnan kokemus voi tuoda erityistä hyötyä niille, jotka työskentelevät vain oman ammattialansa ihmisten kanssa (Eskola & Kurki 2001, 51 – 51.)

Klami (2001) puhuu artikkelissaan vapaaehtoistoiminnassa mukana olevien vakuutus- ja sosiaaliturvasta. Muistamisen arvoisena hän pitää, että suomalainen sosiaaliturvajärjestelmä rakentuu pitkälti ”weberiläisittäin sanoen protestanttisen etiikan varaan”. Tämä tarkoittaa sitä, että työtä, nimenomaan palkkatyötä, pidetään hyveenä ja sosiaalietuuksien myöntämiselle pohjana (Eskola & Kurki 2001, 66.)

Julkisen sektorin ominaisuutena on ammatillisuus, yhteneväisyys alueittain ja organisoituminen, kun taas vapaaehtoistoiminnassa oleellisena on maallikkomaisuus sekä amatöörin innostuneisuus ja auttamisen haku. Julkisen- ja vapaaehtoissektorin suurin yhteneväisyys on siinä, että kummallakin auttajilla on keskenään yhteinen arvoperusta ja moraalinen katsontatapa (Harju ym. 2001, 33; Lahtinen 2003, 12 -13.)

Ranisen ym. (2007, 136) mukaan vapaaehtoiseen toimintaan ja vertaisuuteen pohjautuva apu on auttajan ja autettavan yhteisesti tuottama hyvinvointi. Tällä hyvinvoinnilla on laajempiakin yhteiskunnallisia merkityksiä jota kutsutaan sosiaalisiksi pääomaksi. Vapaaehtoisessa toiminnassa sen luonnetta voidaan hyvin kuvailla ystävyysuhteeksi, sillä vapaaehtoinen voi auttamissuhteessaan ihastua, kiintyä tai vaikka rakastua. Toisin kuin vapaaehtoistyöntekijä ammattiauttaja ei voi tarjota asiakkaalleen muuta kuin terapiaa, kuntoutusta, kirurgiaa ja lääkitystä, mutta he eivät voi ammattiroolissaan tarjota tätä ystävyysuhdetta. Siltikään vapaaehtoistoiminta ja ammatillinen toiminta eivät ole kuitenkaan suoraviivaisesti toistensa vastakohtia.

Useasti vapaaehtoisella ei ole samanlaista ammatillistakoulutusta- tai kokemusta, joka toisi toimintaan varmuutta, rutiineita ja ammatti-identiteettiä kuin palkatulla työnteki-

jällä, joka on palkattu hoitamaan samoja tehtäviä järjestössä. Vapaaehtoiset työntekijät altistuvat usein samoille riskeille kuin palkatutkin työntekijät. Työelämän verrattuna vapaaehtoistyössä ei ole selkeitä työaikoja, irtisanomissuojaa tai toimeenkuvia, sillä vapaaehtoistyöskentely sisältää enemmän yllätyksiä, epävarmuustekijöitä, kuten työntekijäpula tai rahoituksen puute (Raninen ym. 2007, 138.)

Vapaaehtoistoiminnassa on tärkeää yhteistyömahdollisuudet kuntien ja yritysten kanssa. Vapaaehtoisjärjestöjen ja kuntien yhteistyöllä voidaan saada aikaan kansalais- ja vapaaehtoistoiminnan vaikuttavuutta, samalla voidaan hyödyntää osaamista muiden kuntalaisten parhaaksi ja parantaa osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia. Yhteiskunnan hyvinvointipalveluiden näkökulmasta vapaaehtoistoiminnalla on monenlaisia tehtäviä ja rooleja (Raninen ym. 2007, 153 – 154.) Vapaaehtoisjärjestöt täydentävät, korvaavat ja uudistavat ammatillista ja julkisia palveluita (Peltosalmi ym. 2008, 121).

Raninen ym. (2007, 154) mukaan täytyy muistaa, että vapaaehtoissektoria ei pidä rajata pelkästään palveluita tuottaviksi, ne myös osallistavat ja luovat yhteenkuuluvuutta. Palkattuja ammattilaisia on jo palkattu varta vasten järjestöihin organisoimaan ja suunnittelemaan vapaaehtoistoimintaa jotta järjestöt saavuttaisivat missionsa. Näitä ammattilaisten nimeämisiä voidaan pitää hyvänä suuntauksena, se kuvastaa vapaaehtoistoimintaa hyödyntävien järjestöjen arvostusta ja vastuuntuntoa vapaaehtoistyötä kohtaan (Mykkänen- Hänninen 2007, 54, 59; Raninen ym. 2007, 47.) On huomattava, että palkattujen työntekijöiden pyörittäessä järjestöä jäsenien osuudeksi yleensä jää jäsenmaksun maksaminen. Tämän kaltaisissa tapauksissa taustalla on usein virallisen järjestelmän tuki, vapaaehtoisesta ja vaihtoehtoisesta toiminnasta koostuva kolmas sektori alkaa muuttua viralliseksi ja tilalle muotoutuu jälleen uusia yhdistyksiä ja järjestöjä joita virallinen sektori ei vielä tue (Raninen ym. 2007, 47.)

10 IRTI HUUMEISTA RY

Irti Huumeista ry edusti ja osittain edustaa vieläkin 80-lukulaista, vaihtoehtoista sosiaalipoliittista ideaa. ”Vapaaehtoistoiminta on muuttunut hyväntekeväisyydestä vaihtoehtoiseksi kansalaisaktivismiksi. Yhdistyksen historia on ollut ammattilaisten ja va-

paaehtoisten, vertaisten ja asiantuntijoiden yhteistyötä korostavaa kansalaistoimintaa” (Leskinen ym. 2003, 7.)

Irti Huumeista ry:n (2009, 4) toimintasuunnitelmassa 2010 kerrotaan, että yhdistyksen toiminta on uskonnollisesti ja poliittisesti sitoutumatonta, ehkäisevää päihdetyötä tekevä valtakunnallinen vapaaehtoisjärjestö. Erityisesti yhdistys on erikoistunut huumeetyöhön (Soikkeli 2001, 49). Yhdistyksen pääasiallisena tehtävänä on tukea huumeiden käyttäjien läheisiä sekä antaa tukea huumeiden käyttäjille käytön lopettamiseksi, vaikuttaa ehkäisevän ja korjaavan huumeetyön kehittämistä (Irti Huumeista ry 2009, 4). Hemmin & Kyllösen (1999, 5) mukaan yhdistys työskentelee ehkäisevän ja korjaavan huumeetyön kehittäjänä yhteistyössä eri tahojen kanssa (Pennanen 2007, 39). Yhdistyksen omien kirjoitusten mukaan ”vaikuttaa rajoittavan huumausainepolitiikan säilyttämiseksi” (Irti Huumeista ry 2009, 4).

Toiminnan toteutumiseksi Irti Huumeista ry järjestää erinäisiä koulutuksia, tiedotus- ja keskustelutilaisuuksia, tarjoaa tukipalveluita käyttäjien läheisille ja käyttäjille hoitoonohjausta sekä osallistuu huumeekysymystä käsitteleviin keskusteluihin (Irti Huumeista ry 2009,4.)

Irti Huumeista ry:n tekemä ennaltaehkäisevä päihdetyö on pääasiallisesti luentoja, koulutuksia ja erilaisia projekteja sekä yhteistyöhankkeita. Yhdistys myös kustantaa, julkaisee, kääntää ja levittää alaa koskevaa kirjallisuutta sekä muuta materiaalia (Irti Huumeista ry 2009, 4.)

Toimintojensa ja toimintatapojensa kehittämiseksi yhdistyksen on täytynyt verkostoitua tehokkaasti ja tehdä tiivistä yhteistyötä voimavarojensa mukaan myös kansainvälisten yhteistyötahojen kanssa. Irti Huumeista ry tarjoaa palveluitaan molemmilla kotimaisilla kielillä sekä mahdollisuuksien mukaan venäjän ja englannin kielellä (Irti Huumeista ry 2009, 4.)

10.1 Irti Huumeista ry:n historiaa

Useassa eri lähteessä on ilmoitettu Irti Huumeista ry:n perustusvuodeksi 1984, jolloin yhdistys irtaantui Vapaaksi Huumeista ry:stä. Eila Grönroos halusi kuitenkin kehittää

erityisesti huumeiden käyttäjien vanhemmille ja läheisille tarkoitettuja tukipalveluita. Mallia Eila oli ottanut Ruotsin vanhempainyhdistyksestä, jonka tavoitteina oli läheisten tukeminen, käyttäjien tukeminen irti päihteistä, ehkäisevä päihdetyö, tiedotus, huumemyönteiseen ilmapiiriin vaikuttaminen ja kansainväliset yhteistyöt. Näin sai alkunsa syksyllä 1984 Suomen Vanhempainyhdistys IRTI HUUMEISTA SVIH ry. Yhdistyksen perustajina pidetään Eila Grönroosia, Jouko Pallaria, Maire Leskistä sekä Anneli ja Jouko Tepposta. Samana vuonna yhdistys palkittiin vuoden 1984 kasvattajaksi. (Irti Huumeista ry 1984 – 1999; Pennanen 2007, 36; Irti Huumeista ry – 25 vuotta läheis- ja päihdetyötä 2009, 33.)

Irti Huumeista ry 1984 – 1999 esitteen mukaan lisää vauhtia toimintaan lisäsi, kun vuonna 1985 Helsingin Kalevankadulta vuokrattiin yhdistyksen käyttöön konttorihuone. Vaasaan perustettiin heti samoihin aikoihin yhdistyksen ensimmäinen paikallisyhdistys ns. ”kehä kolmosen ulkopuolinen” alueosasto. Yhdistys alkoi saada enemmän huomiota, jolloin puhelinsoittojen määrä kasvoi siinä määrin, että välillä puheenjohtajan täytyi jatkaa päivystystä kotonakin. Yhdistys alkoi pitää huumeidenkäyttäjien omaisille ja läheisille keskusteluiltoja.

Nämä keskusteluillat osoittautuivat tarpeellisiksi ja samalla loivat pohjan yhdistyksen tukityölle. Pennanen (2007, 36) pro gradussa on mainittu, että läheisryhmiä alettiin vakinaistaa yhdistyksen toimintaan. Läheisryhmiä oli ja on vieläkin erityyppisiä, kuten avoimia ja suljettuja ryhmiä, rajattuja kohderyhmiä esimerkiksi miestenryhmiä ja sisarustenryhmiä sekä puolisorryhmiä.

Irti Huumeista ry:lle sateli pyyntöjä luentojen pitämiseen mm. kouluihin. Luentoja pidettiin päivisin oppilaille ja iltaisin oppilaiden vanhemmille. Vuonna 1986 Eila Grönroos oli ehtinyt kiertää jo yli 80 koulua, opistoa ja terveysalan oppilaitosta eri puolilla Suomea (Irti Huumeista ry 1984 – 1999.)

Päivittäin päivystävä valtakunnallinen kriisipuhelinlinja avattiin 85 – vuoden puolella, johon kriisipuheluita saman vuoden aikana oli kirjattu 1500 kappaletta. Puheluiden aikana pyrittiin tukemaan ja auttamaan huumeidenkäyttäjien läheisiä ja auttamaan käyttäjän hoitoonohjauksessa. Puhelinsoitto on useissa tapauksista johtanut soittajan

liittymistä johonkin yhdistyksen tarjoamista läheisryhmistä. Näitä erityyppisiä läheisryhmiä toimi eri alueosastoilla (Irti Huumeista ry 1984 – 1999.)

Alueosasto-organisaatio idean rakensi Seppo Helle, jonka työtä Ulla Korhonen jatkoi vuodesta 1998 eteenpäin. Laajan ja monipuolisen toiminnan toteuttamiseen tarvittiin lisää ihmisiä, jolloin koulutettujen ja hyvin organisoitujen vapaaehtoisten määrää piti lisätä. Eri alueosastoilla koulutettuja puhelinpäivystäjiä ja tukihenkilöitä toimi yli 500 vapaaehtoista. Läheisten ja käyttäjien kohtaaminen vaati huumeongelman ihmisläheistä sisäistämistä, tämän takia sisäinen koulutus oli jatkuvaa ja monipuolista (Penanen 2007, 37; Irti Huumeista ry 1984 – 1999.)

1988 Saini Mustalampi valittiin toiminnan johtajaksi ja hänen johdollaan aloitettiin yhdistyksen nuorisotoiminta, jonka nimeksi sittemmin tuli Youth Against Drugs (YAD). Mustalampi oli tuonut kyseisen idean Suomeen Atlantan PRIDE (Parent's Resource Institute for Drug Education) vuosikokouksesta. YAD:n tarkoituksena oli nuorison vertaisaktiiviteetin kautta tarjota vaihtoehtoja päihteille. Sittemmin omaksi projektiksi suunniteltu nuorisoliike irtaantui omaksi yhdistykseksi vuonna 1990 (Irti Huumeista ry 1984 – 1999; Huumeista ry – 25 vuotta läheis- ja päihdetyötä 2009, 33.)

Irti Huumeista ry:n matkan varrelle on kertynyt useampiakin projekteja ja hankkeita, kuten esimerkiksi ”Elämä on parasta huumetta”- kampanja, joka voitti 1994 Pohjoismaiden poliisilaitosten järjestämässä suoramarkkinointikilpailussa, kuluttajille suunnatun kampanjan sarjan. Kampanja oli toteutettu Irti Huumeista ry:n ja poliisin yhteistyönä. Kampanjan jälkimainingeissa syntyi vuonna 1992 yhdistys, joka kantaa nimeä Elämä on parasta Huumetta ry. (Irti Huumeista ry 1984 – 1999; Huumeista ry – 25 vuotta läheis- ja päihdetyötä 2009, 33.)

Yhdistyksen pisin projekti oli aikoinaan vuonna 1988 aloitettu ja 2000 – vuonna lopetettu ”Pilvi vai Pouta” – projekti. Raha-automaattiyhdistyksen ja muiden rahoittajatahojen tukeman projektin missiona oli nuorten päihteiden käytön ennaltaehkäisy. Projektia toteutettiin Oulussa, Porvoossa ja Vantaalla. Vuonna 2002 Pilvi vai Pouta – projekti sai jatkoprojektin ”Välittävät verkostot” – kummikoulutoiminnan. Tämä projekti toimi silloisilla 22 alueosastolla. (Huumeista ry – 25 vuotta läheis- ja päihdetyötä 2009, 34.)

Irti Huumeista ry perusti vuonna 2002 Raha-automaattiyhdistyksen turvin Perhetyönkeskuksen pääkaupunkiseudulle. Hankkeen tavoitteena oli parantaa ja nopeuttaa pääkaupunkiseudun huumeiden käyttäjien ja heidän läheistensä saamaa hoitoa (Mt.)

Kansainvälistä yhteistyötä Irti Huumeista ry on tehnyt alku vuosistaan asti EURAD:n (Europa Against Drugs) ja NMT:n (Norden Mot Narkotika) kanssa. Muita kansainvälisiä yhteistyötahoja on vuosien varrella kerääntynyt Irti Huumeista ry:n yhteistyöverkostoon (Irti Huumeista ry 1984 – 1999; Huumeista ry – 25 vuotta läheis- ja päihdetyötä 2009, 33.) Vuonna 2000 Irti Huumeista ry teki yhteistyötä pietarilaisen Azaria-äidit huumeiden tukena – järjestön kanssa. Seitsemän vuotisen projektin, joka pirstoutui kolmeen eri projektiin, tavoitteena oli kehittää sikäläistä huumeiden käyttäjien läheisten tuki-, koulutus- ja verkostoitumistoimintaa (Huumeista ry – 25 vuotta läheis- ja päihdetyötä 2009, 34.)

Pirjo Klemolan (2008, 23 – 25) artikkelissa hän oli haastatellut Ulla Korhosta, joka valotti omia havaintojaan yhdistyksen kuluneista vuosista. Korhonen kertoo, että on ilmeistä, että yhteiskunnan ja vapaaehtoisten muutos on ollut selkeää viidentoista vuoden aikana. Alkuvuosina yhdistyksen ihmisillä oli ”valtava palo” puhua perheille, ammattilaisille ja yhteiskunnallinen tilaus oli valtava. Korhosen mielestä Irti Huumeista ry:n vapaaehtoisia ja työntekijöitä pidettiin asiantuntijoina, sillä muiden järjestöjen vapaaehtoisilla ei ollut niinkään omaa kokemusta siitä mitä perheiden kriisi saattoi olla.

Alkuvuosina yhdistyksessä suurin osa vapaaehtoisista oli läheisiä, mutta mukana toiminnassa oli myös terveydenhuollon ja sosiaalitoimen ammattilaisia. Meni siihen aikaan vapaaehtoisena työskennellessään oli pienten lasten äitejä ja perheellisiä. Nykypäivän vapaaehtoisilla näyttää olevan kiire työ- ja yksityiselämässään. Järjestöjen valinnassa ollaan tarkkoja ja yhdistykseen tullessaan heillä on jo tietynlaisia käsityksiä yhdistyksen toiminnasta. Ihmisten päätettyä tulla Irti Huumeista ry:n toimintaan vapaaehtoiseksi, he haluavat nähdä entistä nopeammin oman työnsä merkityksen ja vaikutuksen. Jos he eivät pääse nopeasti mukaan toimintaan, eivät uudet vapaaehtoiset kauan odottele (Mt.)

10.2 Irti Huumeista ry:n toimintamuodot

Uusimman Irti Huumeista ry:n toimintasuunnitelman (2009, 9) mukaan yhdistyksen vapaaehtoistoiminnan perustoimintoja ovat edelleen Valtakunnallinen Palveleva puhelin ja sähköpostineuvonta, tukihenkilö- ja vertaistukiryhmätoiminta, joka on tällä hetkellä kysytyin palvelumuoto sekä ehkäisevä päihdetyö ja asiakastapaamiset. Toiset alueosastot ovat erikoistuneet esimerkiksi puhelinpäivystykseen tai vertaistukiryhmätoimintaan.

Lyhyesti sanottuna Irti Huumeista ry:n ehkäisevää päihdetyötä toteutetaan luentojen ja vanhempainiltojen muodossa sekä osallistumalla erinäisiin tilaisuuksiin yhteistyökumppaneina (Irti Huumeista ry 2009, 9). Yhdistys järjestää myös tiedotuskampanjoita ja tapahtumia huumeidenvastaisilla teemoilla (Irti Huumeista ym. 2001, 166.)

Vertaistukiryhmätoiminnan tarkoituksena on tarjota luotettava, helposti tavoitettava, turvallinen ja asiantunteva tuki ja apu käyttäjien läheisille (Irti Huumeista ry 2009, 20). Vertaistukiryhmät, joista käytetään myös nimeä läheisryhmät voivat olla avoimia-ryhmiä, jolloin toiminta on kaikille avointa ja ryhmänohjaajat saattavat vaihdella, tai suljettujaryhmiä, jolloin perhetyöntekijä ohjaa ryhmää ja toiminta on kohdennettu (Leskinen ym. 2003, 63, 69).

Tukihenkilötoiminnan tarkoitus on auttaa ja tukea läheisiä kriisin läpikäymisessä ja käyttäjien päihteidenkäytön lopettamisessa ja kuntoutumisessa. Tukihenkilötoiminnan lähtökohtana on asiakkaiden tarpeiden huomioiminen ja toiminnassa sovelletaan yhdistyksen tukihenkilötyön oppaan tukihenkilötoiminnan kriteereitä (Irti Huumeista ry 2009, 20.) Tukisuhde voi kestää paristakin kerrasta vuosia kestävään prosessiin (Leskinen ym. 2003, 51).

Neuvontapalvelut, kuten Valtakunnallinen Palveleva puhelin ja sähköpostineuvonta tarjoavat helpon ja nopeasti saavutettavissa olevat palvelut, joiden kautta koulutetut vapaaehtoiset tarjoavat apua, neuvontaa, tietoa, ohjausta ja tukea huumeongelmiin liittyvissä kysymyksissä (Irti Huumeista ry 2009.)

Irti Huumeista ry:n (2009, 19) uusimman toimintasuunnitelman 2010 asiakastapaamisen tarkoituksena on tarjota matalan kynnyksen kriisi-, tuki- ja neuvontapalveluja alueosastoilla ja Perhetyönkeskuksessa. Asiakastapaamiset voivat olla yksilö- ja perhetapaamisia riippuen asiakkaan tai asiakkaiden tilanteesta ja tarpeista. Perhetyönkeskuksessa asiakkaita palvelevat perhe- ja päihdetyöhön erikoistuneet ammattilaiset. Alueosastoilla asiakkaita vastaanottavat koulutetut vapaaehtoiset.

10.3 Vapaaehtoistoiminta Irti Huumeista ry:ssä

Jokisen (2008, 31) kiittää Irti Huumeista ry:n vapaaehtoisia siitä, että he tarpeen vaatiessa ovat valmiita joustamaan ja järjestämään jopa omia työvuorojaan niin, että päivytyys saadaan hoidettua ja yhdessä sovitut työt tehtyä. Hänen mielestään yhdistyksen vapaaehtoistoimintaa arvostetaan, mutta sitä ei saa muuttaa liian ammattimaiseksi.

Lassinaro (2008, 25) kirjoittaa artikkelissaan yhdistyksen toimimisesta kolmannen sektorin matalan kynnyksen auttajan, yhteistyöstä huumetyön ammattilaisten ja viranomaisten kanssa. Myös Räsänen (2008, 27) sekä Jokinen (2008, 31) kirjoituksissaan kertovat, että Irti Huumeista ry linkkiytyy hyvin muiden sosiaalialan ammattilaisten ja vapaaehtoistoimijoiden kanssa. Laajan yhteistyöverkoston avulla asiakkaita pystytään ohjaamaan tarvittavien palveluiden äärelle, elleivät alueosastojen omat tukimuodot ole riittäviä. Riipisen (2007, 16) mukaan verkostoituminen muidenkin alojen yhdistysten, yhteisöjen ja toimijoiden kanssa sekä kokemusten jakaminen heidän kanssaan tukee jaksamista vapaaehtoistoiminnassa. Samalla se antaa uusia näkökulmia asioiden suhteen.

Irti Huumeista ry:n alueosastojen toiminta muodostuu edelleen perustehtävistä, kuten puhelinpäivystyksistä, vertaistukiryhmistä ja asiakastapaamisista sekä tarpeellisiksi havaituista infotilaisuuksista (Lassinaro 2008, 25). Myös yhdistyksen sisäistä arviointia tehdään eri alueosastoilla. Ulkopuolisen seurauksen alaisena toiminnan arviointia on tehtävä entistä kriittisemmin, mutta näin meneteltäessä palvelujen tarve ja tarjonta kohtaavat toisensa paremmin (Jokinen 2008, 31.)

Irti Huumeista ry:n vapaaehtoisten voimavaroja ja jaksamista tuetaan ja ylläpidetään monella eri tavalla, esimerkiksi yhdistyksessä annetaan monipuolista ja jatkuvaa pe-

rus- ja jatkokoulutusta. Kaikki vapaaehtoiset käyvät läpi tietyn ”kurssiputken” ennen kuin he pääsevät toimimaan vapaaehtoistehtävissä. Tärkeää on myös ymmärtää esimerkiksi tosiasiat huumausaineista ja käytön vaikutuksista käyttäjään ja heidän läheisiinsä. Eri kohtaamistilanteissa, oli se sitten puhelinpäivystäjä, tukihenkilö tai vertaisryhmänvetäjä on muistettava toimia asiallisesti ja arvostavasti, siksi vapaaehtoisen on ymmärrettävä näitä tosiasioita (Riipinen 2007, 16.)

Vapaaehtoistoiminta Irti Huumeista ry:ssä on haastavaa ja toiminta vaatii vapaaehtoisilta paljon tietoja ja taitoja sekä se on ajoittain rankkaakin (Räsänen 2008, 27). Monesti osastoilla pidetään osastojen kuukausikokouksia ja samalla purkupalavereita, jotka ovat tärkeä osa vapaaehtoistoiminnassa jaksamisen tukemista (Leskinen 2003, 10; Riipinen 2007, 16).

11 POHDINTA

Opinnäytetyöllämme halusimme saada lukijan pohtimaan huumeiden ja huumeekulttuureiden ymmärtämisen merkitystä sille, että voidaan tehdä hyvää ja kattavaa vapaaehtoistoimintaa huumetyönkentällä.

Vapaaehtoistoimijan tulee ymmärtää käyttäjän taustaa; minkä takia hän käyttää, missä käyttää ja milloin? Vapaaehtoisen on hyvä tietää eri käyttökulttuureista ja siitä kontekstista, jossa käyttäjä on. Ilman käyttökulttuureiden tuntemusta voi olla paljon haastavampaa kohdistaa apua ja tukea oikein. Vapaaehtoisen on myös hyvä tietään kuinka eri huumausaineet vaikuttavat käyttäjään ja minkä takia huumeiden käyttö jatkuu. Mielistämme ei pitäisi tuijottaa pelkästään huumeiden negatiiviseen puoleen, vaan nähdä huumeiden positiiviset merkitykset käyttäjälleen. Tällä emme tarkoita sitä, että huumeiden käyttö on hyväksyttävää, vaan on osattava lähteä hakemaan näiden positiivisten merkitysten kautta syytä käytölle ja pyrkiä muuttamaan asia niin, että samaiset positiiviset merkitykset löytyisivät muista arkipäiväisistä asioista eivätkä huumeista.

Mielestämme vapaaehtoistoiminnassa pitäisi näinä aikoina kohdentaa tarkemmin erilaisia toimintamuotoja. Tutkimuksen aikana mieleemme on noussut useita epäilyjä nykyisiä toimintamuotoja kohtaan. Näkisimme, että olisi kannattavampaa, esimerkiksi

Irti Huumeista ry:llä, panostaa eri alueosastojen toimintoihin niin, että yhden alueosaston pääpainona olisi vaikka puhelinpäivystys ja toisella sähköpostiauttaminen ja – neuvominen. Uusia toimintamuotoja on kehitettävä, jotta toiminta kohtaisi mahdollisimman monia uusia asiakkaita ja vapaaehtoisia. Uutena toimintamuotona voisimme nähdä laajemman Internetissä tehtävän työn, jota voitaisiin tehdä esimerkiksi Facebookissa, IRC-Galleriassa ja muilla vastaavilla foorumeilla.

Mielestämme huumetyötä ja erityisesti ehkäisevää huumetyötä tehdessä on muistettava todenmukaisuus. Aikaisemmalla pelottelu- ja yksipuolisella valistustaktiikalla luotiin kuvaa ”kielletystä hedelmästä”, joka tuntui herättävän enemmän kiinnostusta kuin pelkoa. Kertominen huumeiden hyvistä ja huonoista puolista voi auttaa paremmin ymmärtämään riippuvuuden ja siitä aiheutuvien ongelmien syntymistä.

Mielestämme vapaaehtoistoiminnasta puhutaan liian vähän. Ihmisillä saattaa olla väärä kuva, siitä mitä vapaaehtoistoiminta on ja mitä vapaaehtoisena voi tehdä. Tämä voi osaltaan vaikuttaa siihen, ettei vapaaehtoisia työntekijöitä ole joka paikassa riittävästi. Emme nyt puhu ainoastaan huumekeställä tehtävästä vapaaehtoistyöstä, vaan kaikenlaisesta omaehtoisesta toiminnasta. Onko vapaaehtoistoiminta sittenkin menneiden aikojen vapaa-ajan täyttettä, oman egon pönkittämistä vaiko puhdasta halua auttaa toista? Voidaanko ajatella, etteivät ihmiset halua luopua ilmaiseksi vapaasta ajastaan? Vapaaehtoistoiminnassa ei kuitenkaan ole kyse rahallisen omaisuuden kartuttamisesta vaan se antaa toimijalleen vastikkeeksi henkistä pääomaa.

Jatkotutkimuksiksi voisimmekin ehdottaa:

1. Mitä vapaaehtoistoiminta merkitsee nykyajan ihmisille?
2. Nuorten vapaaehtoisuus – faktaa vai fiktiota?
3. Kuinka vapaaehtoistoiminnan voisi linkittää nykyisiin opetussuunnitelmiin?
4. Huumeekulttuurien laajempi kartoitus ja tutkimus?
5. Tutkimus huumetyöntekijöiden tiedon ja todellisuuden kohtaamisesta?

*”Kysymys
ilman numeroa*

*Epäröinnin kynnyksellä
kysy
kuinka paljon rohkeutta
uskallat tänään
jättää käyttämättä?”*

(Tommy Tabermann)

LÄHTEET

Aaltonen, M. & Ojanen, T. & Vihunen, R. & Vilén, M. 2003. Nuoren aika. WS Bookwell Oy, Porvoo.

Aarnio, J. 1992. Huumausaineiden käyttäjä poliisin silmin. 146–166. Teoksessa: Konttula, O. (toim.) 1992. Huumeiden käyttäjät Suomessa. Karisto Oy, Hämeenlinna.

Ahtiala, P. & Ruohonen, K. 1998. ”Se oli sitä koko elämä”. Kokemuksia ja näkemyksiä huumeriippuvuudesta. Tammer-paino Oy, Tampere.

Behr, K. & Liebig, R. & Rauschenbach, T. 1998. Strukturwandel des Ehrenamtes. Gemeinwohlorientierung zur Modernisierungsprozess. Weinheim/München: Juventa.

Eläkeliitto ry 2008. Auttamisen iloa – Palvelevan vapaaehtoistoiminnan opas. Eläkeliitto: Helsinki

Eskola, A. & Kurki, L. (toim.) 2001. Vapaaehtoistyö auttamisena ja oppimisena. Vastapaino: Tampere.

Euroopan huumausaineiden ja niiden väärinkäytön seurantakeskus, 2008. Vuosiraportti 2008. Huumeongelma Euroopassa. Luxemburg.

Evers, A. 1995. Part of the welfare mix: the third sector as an intermediate area. *Voluntas*, 6(2), pp. 159-182.

Fischer, U. & Jung, C. & Bergo, C. & Godart, A. & Michaelis, T. & Nägele, D. & Passa, A. & Ries, J. & Ruud, L. & Salovaara, A. & Werding, R. 2007. MoQuaVo. Ehkäisevää päihdetyötä tekevien vapaaehtoistyöntekijöiden motivaatio ja pätevoityminen. Käsikirja ehkäisevää päihdetyötä tekeville vapaaehtoisille. Picaset Oy, Helsinki.

Hakkarainen, O. & Kontinen, T. (toim.) 2008. Vapaaehtoisuus kehitysyhteistyössä. Kepan raporttisarja. Kehitysyhteistyön palvelukeskus. 91. Art-Print Oy: Helsinki.

Hakkarainen, P. (toim.) 2003. Tukea ja mahdollisuuksia vapaaehtoistoiminnalle. Kansalaisareena ry: Helsinki.

Harju, A. 2004. Aktiivisten kansalaisten Suomi. Keskustelunavaus järjestöllisen koulutuksen tehostamisesta. Oikeusministeriön julkaisuja 1172004. Helsinki.

Harju, U-M. & Niemelä, P. & Ripatti, J. & Siivonen, T. & Särkelä, R. 2001. Vapaaehtoistoiminta seurakunnissa ja järjestöissä. Edita: Helsinki.

Helander, V. 1998. Kolmas sektori. Gummerus Kirjapaino Oy: Saarijärvi.

Hemmi, A. & Kyllönen, S. 1999. Hyvä me! Irti Huumeista ry:n Kajaanin alueosaston vapaaehtoistyön kehittäminen. Kajaanin ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.

Holopainen, P. 1987. Tavoitteena elämän hallinta. Teoksessa: Helimäki, K. & Holopainen, P. & Korhonen, H.J. & Koskinen, T. & Krokfors, K.J. & Laine, T. 1987. Huumeet. Perustietoa kasvattajille. Vammalan Kirjapaino Oy, Vammala.

Hustinx, L. 2001. Individualization and New Style of Youth Volunteering; an Empirical Exploration. *Voluntary Action* 3 (2), 57 - 76.

Irti Huumeista ry 1984 – 1999. 15 vuotta huumeidenvastaista vapaaehtoistyötä.

Irti Huumeista ry 9/2006. Tukihenkilötyön opas. Helsingissä 26.8.2006

Irti Huumeista ry 2009. Irti Huumeista ry – Toimintasuunnitelma 2010.

Irti Huumeista ry – 25 vuotta läheis- ja päihdetyötä 2009. Huumetyön erikoislehti IRTI 2-3, 33.

- Irti Huumeista & Keskusrikospoliisi & Opetushallitus & Suomen Vakuutusyhtiöiden Keskusliitto & Stakes 2001. Suomi ja huumeet - Tietopaketti huumeista. 3. uudistettu painos. West Point Oy.
- Jaakkola, J. 1991. Yhteisöavusta vapaaehtoistyöhön. Epävirallinen apu suomalaisen sosiaaliturvan kehityksessä. Valtion varjossa. Katsaus epävirallisen sektorin tutkimukseen 8 - 28. Sosiaaliturvan keskusliitto: Helsinki.
- Jokinen, S. 2008. Tuokiokuvia ja tunnelmia Lappeenrannan alueosastolta. Huumetyön erikoislehti IRTI 2, 31.
- Karjalainen, J. & Saranpää, U. 2002. Havaintoja huono-osaisuudesta. Stakesin ja SPR:n neljäs huono-osaisuusselvitys. Stakesin raportteja 266. Stakes & SPR: Helsinki.
- Klami, H. T. 2001. Palkaton työ – Oikeuden ja etiikan rajamailla, 55 - 66 Teoksessa: Eskola, A. & Kurki, L. (toim.) 2001. Vapaaehtoistyö auttamisena ja oppimisena. Vastapaino: Tampere.
- Klemola, P. 2008. Vanhemmat, luottakaa jämäkästi maalaisjärkeen! Huumetyön erikoislehti IRTI 2, 23 – 25.
- Kontula, O. 1988. Huumeet Suomessa. Otava, Keuruu.
- Kontula, O. 1992. Nuoret huumeiden käyttäjät. 32–52. Teoksessa: Kontula, O. (toim.) 1992. Huumeiden käyttäjät Suomessa. Karisto Oy, Hämeenlinna.
- Korhonen, H.J., 1987. Huumeet ja niiden vaikutukset. 27–37. Teoksessa: Helimäki, K. & Holopainen, P. & Korhonen, H.J. & Koskinen, T. & Krokfors, K.J. & Laine, T. 1987. Huumeet. Perustietoa kasvattajille. Vammalan Kirjapaino Oy, Vammala.

Koskiaho, B. 2001. Sosiaalipolitiikka ja vapaaehtoistyö, 121 - 136. Teoksessa: Eskola, A. & Kurki, L. (toim.) 2001. Vapaaehtoistyö auttamisena ja oppimisena. Vastapaino: Tampere.

Koskiaho, B. 2002. Onko osallisuus vahvaa demokratiaa? Maankäyttö- ja rakennuslain soveltamisesta, 36–57. Teoksessa: Bäcklund, P. & Häkli, J. & Schulman, H. (toim.). Osalliset ja osajat. Kansalaiset kaupungin suunnittelussa. Gaudeamus: Helsinki.

Koskinen, T., 1987. Huumausaineet oikeustieteen ja poliisitoimen kannalta. 39–51. Teoksessa: Helimäki, K. & Holopainen, P. & Korhonen, H.J. & Koskinen, T. & Krokfors, K.J. & Laine, T. 1987. Huumeet. Perustietoa kasvattajille. Vammalan Kirjapaino Oy, Vammala.

Kurki, L. 2001. Kasvaminen palvelutehtävään – sosiaalipedagoginen katse vapaaehtoistyöhön, 67 – 91. Teoksessa Eskola, A. & Kurki, L. (toim.) Vapaaehtoistyö auttamisena ja oppimisena. Vastapaino: Tampere.

Lahtinen, P. 2003. Ihminen on tärkein instrumentti - Työnohjaus vapaaehtoisessa tutkimus- ja kehitystyössä. Suomen Mielenterveysseura. SMS- TUOTANTO OY: Vantaa.

Larmela, T. & Laine, I. 1992. Kannabiksen käyttäjänä Suomessa. 68–118. Teoksessa: Kontula, O. (toim.) 1992. Huumeiden käyttäjät Suomessa. Karisto Oy, Hämeenlinna.

Lassinaro, M. 2008. Irti Huumeista – Tampere esittäytyy – Vapaaehtoista huumetyötä 15 vuotta Tampereella. Huumetyön erikoislehti IRTI 4, 25.

Lehtinen, S-T. 1997. Vapaaehtoistoiminta- kasvava voimavara? Näkökulmia ammattityöhön. Kansalaisareenan ry. Omaehtoisten kehityksen julkaisuja. Sarja B, Vapaaehtoistoiminta 1/97. Mainosmakasiini: Tampere.

- Leskinen, M. & Lassila, A. & Kalamaa, A-M. & Rytönen, E. 2003. Perhekeskeisen huumetyön opas. Art-Print Oy: Helsinki.
- Macduff, N. 2005. Societal changes and the rise of the episodic Volunteers. - Emerging areas of volunteering, 49 - 62. Teoksessa: Brudney, J.L. (toim.) ARNOVA Occasional Paper series Vol. 1, Number 2. Indianapolis: ARNOVA.
- Manninen, H. 2001. Vapaaehtoistyö. Talkoista kolmanteen sektoriin. *Socius* 2, 2001, 18–19.
- Mannisenmäki, E. 2008. Verkko-oppimisympäristö tukee vapaaehtoisten jaksamista. *Huumetyön erikoislehti- Irti* 2, 17.
- Matthies, A-L. 1991. Julkisen avautuminen epäviralliseen- hyppy pimeään? – Valtion varjossa. Katsaus epävirallisen sektorin tutkimukseen. Toim. A. Matthies. Sosiaaliturvan keskusliitto: Helsinki, 38 - 50.
- Mautner, G. 2005. Charity Begins at Home. The Discourse of New Styles of Volunteering and Fundraising. Teoksessa *Concepts of the Third-Sector: The European Debate on Civil Society. Voluntary Organizations, Social and Solidary-Based Economy*, 117-118. Papers for the First European Conference of EMES and ISTR, April 2005, Paris. Cnam: Paris.
- Murrau, V. & Harrison, Y. 2005. Virtual Volunteering - Emerging Areas of Volunteering. Teoksessa Brudney, J.L. (toim.). ARNOVA Occasional Paper Series Vol. 1, Number 2, 31-48. ARNOVA: Indianapolis
- Mykkänen-Hänninen, R. 2007. Vapaaehtoistyön rajapinnoilla. Helsingin ammattikorkeakoulu Stadian julkaisuja. Sarja B: Oppimateriaalit 6. Yliopistopaino: Helsinki.
- Mönkkönen, K. 2005. Toiminnallinen vaikuttaminen. Maallikkous vuorovaikutuksen energialähteenä, 277–304. Teoksessa Nylund, M. & Yeung, A. B. (toim.) *Vapaaehtoistoiminta-anti, arvot ja osallisuus*. Vastapaino: Tampere.

Niemelä, J. & Dufva, V. (toim.) 2003. Hyvinvoinnin arjen asiantuntijat. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus. PS-kustannus: Jyväskylä.

Nuorten huumeiden käytön ehkäisytoimikunta 2000. Nuorten huumeiden käytön ehkäisytoimikunnan mietintöjä. Sosiaali- ja terveysministeriö. Komiteamietintö 2000:3. Sosiaali- ja terveysministeriö: Helsinki

Nylund, M. 2000. Varieties of mutual support and voluntary action - A study of Finnish self-help groups and volunteers. The Finnish federation for social welfare and health. Printing house: Hakapaino Oy: Helsinki

Nylund, M. & Yeung, A. B. (toim.) 2005. Vapaaehtoistoiminta - Anti, arvot ja osallisuus. Vastapaino: Tampere.

Nylund, M. & Yeung, A. B. 2005. Vapaaehtoisuuden anti, arvot ja osallisuus murroksessa, 13–38. Teoksessa: Nylund, M. & Yeung, A.B.(toim.) Vapaaehtoistoiminta-anti, arvot ja osallisuus. Vastapaino: Tampere.

Peltosalmi, J. & Vuorinen, M. & Särkelä, R. 2008. Järjestöbarometri 2008 – Ajankohdittainen sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry: Helsinki.

Pennanen, J. 2007. Vertaistuen vaikutus – vertaistuen vaikuttavuus Irti Huumeista ry:n huumeiden käyttäjien läheisille tarkoitetuissa vertaistukiryhmissä. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Yhteiskuntapolitiikka. Pro Gradu – tutkielma.

Porkka, S-T. & Salmenjaakko, J. 2005. Vapaaehtoistyön työhönsäätelyn järjestäminen. Opas yhdistyksille. Suomen Mielenterveysseura. Laadukasta kulttuuria vapaaehtoistyöhön -hanke. Dark Oy: Vantaa.

Raninen, A. & Raninen, T. & Toni, I. & Tornaesus, G. 2007. Mathildan muodonmuutos. Kansalais- ja vapaaehtoistoiminnan uudet kasvot. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus YTY ry. WSOY oppimateriaalit oy: Helsinki.

Rantala, K. 2001. Huumausaineet, nuorisokulttuuri ja media. 141–145. Teoksessa: Irti huumeista ry, Keskusrikospoliisi, Opetushallitus, Suomen vakuutusyhtiöiden keskusliitto & Stakes. Suomi ja huumeet. Tietopaketti huumeista. West Point Oy.

Riipinen, J. 2007. Mistä vapaaehtoinen saa voimavaransa? Huumetyön erikoislehti IRTI 4, 16.

Ropo, A. & Eriksson, P. 2001. Hyvinvointipalvelut, liiketoiminta ja vapaaehtoistyö, 41 – 53. Teoksessa: Eskola, A. & Kurki, L. (toim.) 2001. Vapaaehtoistyö auttamisena ja oppimisena. Vastapaino: Tampere.

Räsänen, S. 2008. Aktiivista vapaaehtoistyötä Kuopiossa. Huumetyön erikoislehti IRTI 1, 27.

Rönöberg, L. 1999. Eriytynyt ja moniulotteinen kolmas sektori. – Haastava kolmas sektori. Pohdintoja tutkimuksen ja toiminnan moninaisuudesta. (toim.) Hokkanen, L. & Kinnunen, P. & Siisiäinen, M. 78 - 100. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto: Helsinki.

Salasuo, M. 2001. Mihin pilvi katosi? Huumeaallon taittuminen 1970-luvulla. 179–198. Teoksessa: Onnela, T. (toim.) 2001. Pyhä huumesota. Huumepolitiikan pelkoja ja utopioita. Newprint Oy, Uusikaupunki.

Salasuo, M. 2004. Huumeet ajankuvana. Huumeiden viihdekäytön kulttuurinen ilmeneminen Suomessa. Gummerus Kirjapaino Oy, Saarijärvi.

Salasuo, M. 2005. Huumeaallot sukupolvi-ilmiönä. 75–83. Teoksessa: Raitasalo, K., Alho, H., Lindeman, J., Roine, R. & Tigerstedt, C. (toim.) 2005. Tommi 2005. Alkoholi- ja huumeetutkimuksen vuosikirja. Karisto Oy, Hämeenlinna.

Seppälä, P. 2001. Kielletyt aineet ja niiden merkitys teknokulttuurissa. 199–225. Teoksessa: Onnela, T. (toim.) 2001. Pyhä huumesota. Huumepolitiikan pelkoja ja utopioita. Newprint Oy, Uusikaupunki.

Seppälä, P. 2004. Havaintoja huumeista. Tutkimus uusien huumeilmiöiden varhaisena tunnistajana. Gummerus Kirjapaino Oy, Saarijärvi.

Seppälä, P. & Mikkola, T. 2004. Huumeet Internetissä ja nuorisokulttuureissa. Havaintoja huumeiden merkityksistä ja riskikäsityksistä käyttäjäpiireissä. Gummerus Kirjapaino Oy, Saarijärvi.

Seppälä, T. 2001. Yleisimmin käytettyjä huumausaineita. Teoksessa: Irti huumeista ry, Keskusrikospoliisi, Opetushallitus, Suomen vakuutusyhtiöiden keskusliitto & Stakes. Suomi ja huumeet. Tietopaketti huumeista. West Point Oy.

Sipilä, J. & Anttonen, A. 1994. ”Finland” in A. Evers, M. Pijl & C. Ungerson (eds.), Payments for care. A Comparative overview, Avebury, Aldershot.

Soikkeli, M. 2001. Valistus osana huumeiden käytön ehkäisyä, 49- 55. Teoksessa: Piisi, R. (toim.) Huumetyö. Tammer-paino Oy: Tampere.

Sosiaali- ja terveysalanlakitiето 2007, Suomi.

Tabermann, Tommy 2003, 111. Teoksessa: Yliruusu, K (toim.) Tulevaisuuden kuis-kaavat tuulet – runoja parhaaseen nuoruuteen. Katharos Oy: Helsinki.

Torvinen, M. 2003. Vapaaehtoistoimintaa yhteistyössä Vantaan sosiaali- ja terveystoimen kanssa. Teoksessa: Hakkarainen, P. (toim.) 2003. Tukea ja mahdollisuuksia vapaaehtoistoinnalle. Kansalaisareena ry: Helsinki.

Vapaaehtoistoinnin koulutusaineisto 1996. Vapaaehtoistoinnin koulutusaineis-

to. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto: Helsinki.

Yeung, A.B. 1999. Valmius vapaaehtoistyöhön. Tutkimus Pelastusarmeijan mainoskampanjan innoittamista vapaaehtoistyöntekijöistä. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry. Paino Hakapaino: Helsinki.

Yeung, A.B. 2002. Vapaaehtoistoiminta osana kansalaisyhteiskuntaa - Ihanteita vai todellisuutta - Tutkimus suomalaisten asennoitumisesta ja osallistumisesta vapaaehtoistoimintaan. Sosiaali- ja terveysjärjestöjen yhteistyöyhdistys YTY ry. Paino Hakapaino: Helsinki.

Yliruusu, K (toim.) 2003. Tulevaisuuden kuiskaavat tuulet – runoja parhaaseen nuoruuteen. Katharos Oy: Helsinki.

Verkkolähteet

Euroopan huumausaineiden ja niiden väärinkäytön seurantakeskus 2009. European Monitoring Center for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA) WWW-sivut.
<http://www.emcdda.europa.eu/publications/drug-profiles> Päivitetty ei tietoa. Luettu 25.11.2009.

Opetusministeriö. Ennaltaehkäisevä päihde- ja huumetyö.

http://www.minedu.fi/OPM/Nuoriso/nuorisotyoen_kohteet_ja_rahoitus/ennaltaehkaeisvae_paeihde- ja_huumetyoe/?lang=fi.

Sosiaali- ja terveysjärjestöjen yhteistyöyhdistys YTY ry. 2004. Vapaaehtoistoiminta, vertaistuki ja kilpailuttaminen. PDF- dokumentti.

<http://www.sosteryty.fi/filebank/112-vapaaehtoisvertais.pdf>. Päivitetty 29.11.2005.

Luettu 22.10.2009.

Stakes, 2007. Huumevuosiraportti EMCDDA:lle, Kansallinen huumausaineiden seurantakeskus. Huumetilanne Suomessa 2007. Uusin tieto, uusimmat kehityssuuntaukset ja erityisteemat huumeista. Helsinki.

<http://www.stakes.fi/tilastot/tilastotiedotteet/reitox/HuumetilanneSuomessa007.pdf>.

Päivitetty: 16.11.2008.

Stakes, 2008. Huumevuosiraportti EMCDDA:lle, Kansallinen huumausaineiden seurantakeskus. Huumetilanne Suomessa 2008. Uusin tieto, uusimmat kehityssuuntaukset ja erityisteemat huumeista. Helsinki.

[http://www.stakes.fi/tilastot/tilastotiedotteet/reitox/Huumetilanne Suomessa.pdf](http://www.stakes.fi/tilastot/tilastotiedotteet/reitox/Huumetilanne_Suomessa.pdf). Luo-

tu 5.11.2008. Muokattu 6.11.2008.

Tella, S. & Opari, P. 2009. Järjestöt huumetyötä kehittämässä. Järjestöjen huumausainehjelma 2006–2008. Terveyden edistämisen keskuksen julkaisuja 2/2009. Triooffset, Helsinki.

http://www.tekry.fi/timage.php?i=100865&f=1&name=jarjestot_huumetyota_kehittamassa.pdf.

KYSELYLOMAKE**LIITE 1(1)**

1. Mitä teet järjestössä?
2. Miksi lähdit mukaan?
3. Onko sinulla aikaisempia kokemuksia vapaaehtoistyöstä / huumetyöstä?
4. Kerro millaisia kokemuksia sinulla on huumeista (esim. käyttäjistä ystävä- / perhepiirissä)? Onko tämä vaikuttanut päätökseesi lähteä mukaan vapaaehtoistyöhön?
5. Vapaaehtoistyön hyvät ja huonot puolet?
6. Kuinka tärkeänä koet vapaaehtoistyön ja ihmisten lähtemisen mukaan työhön?
7. Koetko, että vapaaehtoistyötä pidetään vähemmän tärkeänä vai arvostetaanko työtä riittävästi?
8. Kaipaisitteko lisää työnohjausta / koulutusta yms.? Jos, niin millaista?
9. Muuta ...?

Huumetyötä tekeviä järjestöjä**LIITE 1(2)**

A-klinikkasäätiö www.a-klinikka.fi

Eläkeliitto ry www.elakeliitto.fi

Elämäni Sankari ry www.sankarit.net

Elämä On Parasta Huumetta ry www.eoph.fi

Elämäntapaliitto ry www.elamantapaliitto.fi

Ensi- ja turvakotien liitto ry www.ensijaturvakotienliitto.fi

Folkhälsans förbund rf www.folkhalsan.fi

Huumeitta ry www.huumeitta.fi

Irti Huumeista ry www.irtihuumeista.fi

Liikenneturva www.liikenneturva.fi

Mielenterveyden keskusliitto ry www.mtkl.fi

Monon Side ry www.mononside.fi

Munuais- ja maksaliitto ry www.musili.fi

Naistenkartano ry www.naistenkartano.com

Omaiset Huumetyön Tukena ry www.omaiset.net

Omaiset mielenterveystyön tukena Satakunnan yhdistys ry www.sataomaiset.org

Raittiuden ystävät ry www.raittiudenystavat.fi

Ryhmätyö ry www.kolumbus.fi/ryhmatyo

Sininauhaliitto www.sininauhaliitto.fi

Sivistysliitto Kansalaisfoorumi SKAF ry www.kansalaisfoorumi.fi

Stop Huumeille ry www.stophuumeille.fi

Suomalainen Lääkäriseura Duodecim www.duodecim.fi

Suomen ASH ry www.suomenash.fi

Suomen Mielenterveysseura ry www.mielenterveysseura.fi

Suomen Punainen Risti/päihdetyö www.redcross.fi

Suomen sairaanhoitajaliitto ry www.sairaanhoitajaliitto.fi

Terveyden edistämisen keskus www.tekry.fi

LIITE 2(2)

Terveys ry www.terveysry.fi

Työturvallisuuskeskus www.tyoturva.fi

YAD Youth Against Drugs ry www.yad.fi

Ylioppilaiden terveydenhuoltosäätiö YTHS www.yths.fi